BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo
Subotica, februar 2006. • Godina II • Broj 8

Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

BUNJEVAČKI PRAZNIK

VELIKO PRELO

VRIME PRELA

Sombor, Bajmok i Bikić (Republika Mađarska)

STR. 16-17

PERE TUMBAS HAJO
(29.04.1891-05.03.1967)

LIPOTA ZVUKA TAMBURICE

STR. 20

PROMOCIJA BUNJEVAČKIH NOVINA U IZVRŠNOM VEĆU VOJVODINE

STR. 14-15

ISPRAVKA

U broju 7 naših Bunjevačkih novina od januara meseca ove 2006. godine, potkrala se greška u tekstu „Zdravo stari adet“ na 12. strani. Naime, u ispevanim prelima, odnosno prelu Seserove Janje, pogrešno smo iz pisanog materijala pročitali «Seferove Janje». Dakle, ispravno se kaže «Seserova Janja», a njena familija koja je posumnjala da se radi o njihovoj Janji, u pravu je. U pitanju je po svoj prilici njihova Janja.

redakcija Bunjevačkih novina

Na naslovnoj strani: Somborsko Veliko prelo (foto: Z.Vukmanov-Šimokov)

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina II
Broj 8.
Februar 2006. godine
Cina: 50 dinara

Izdavač:
NIU “BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR”
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU “B.I.C.”
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Zamenik odgovornog urednika:
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Saradnici:
Mijo Mandić
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
Zoran Vukmanov-Šimokov
Snježana Luetić Vujić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Mila Mamužić
Marija Horvat
Nataša Vukov
Livia Tričko
Dragan Tovarišić
Nenad Budinčević
Aleksandar Kokeza

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
160-143270-73

Štampa:
Čikoš štampa - Subotica

Distribucija:
“Štampa sistem” Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881

e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

ЦИП - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

RIČ UREDNIKA

KOMPLIMENTI

Eto, konačno smo imali promociju ovih naših «Bunjevačkih novina» u Izvršnom veću Vojvodine, koje nam je novine, za početak, finansijski najvećim dilom pomoglo. Prikazli smo šta smo radili i nismo ni mogli klapit da će to bit tako zanimljivo. Nismo stigli ni hvala kazat, a na astalu više nije bilo nijednog primerka. Taman posla da nam je bilo žao, valjda nas kogod neće pogrišno shvatit, nego obrnuto, zdravo nam je prijalo. Tako štogod mož samo kao melem doć posli svega šta smo prošli i šta ćemo kandar još prolazit.

Takvih komplimenata imamo mi od samog početka ovdi kod nas, pa nam sad dođe pomalo i dosta. Sad bi malo više volili, a i vrime je, da nas počnu više kupovat - pa da i tu budemo ravnopravni sa ostalim narodima. Znamo, teško je naviknit se i izdvojit još koji dinar, al ako kogod smatra da tako vridimo i nama bi vridilo da se to pokaže i na tržištu.

Uostalom, kako na zapadu kažu, vrime je novac. Njima tamo izgleda sve više manjka vrimena, ali zato novaca imaju više. Kod nas nikako još uvik vrimena ima na pretek, a novaca slabo. Uvik se novci samo čekaju, pa i štogod drugo za dobit, da bi se sa čim vrime moglo potrošit. A te stare navike sada ne valjaju naročito, kad i oko nas svi drugi rade na tom da štogod naprave, prodaju i zarade. Skoro ništa se ne dili, pa čak i sirotinja dobija sve manje pomoći.

V. Vidaković

U DOMU ZANATLIJA 25. FEBRUARA

VI BUNJEVAČKO DIVOJAČKO PRELO

Kulturno umetničko društvo „Bunjevka“ i ove godine organizuje Bunjevačko divojačko prelo i to šesto po redu. Ova tradicionalna mainfestacija će se održat 25. februara 2006. godine u Domu zanatlija sa početkom u 20 sati. Program prela će biti zdravo bogat. Bira će se najlipča prelja, najbolji igrač, biće šaljive pošte, fankijada i tombola. Uz muziku tamburaškog orkestra «Biseri» sa solistom Antunom Letićem – Nunetom gosti će moći da uživaju u meniju koji se sastoji od kokica, kuvanih kuruza, fanaka i bunjevačke krumpirače.

Za više informacija zainteresovani se mogu javiti na telefon: 572-210 ili 064/1331575.

O NASTAVI NA BUNJEVAČKOM

SAOPŠTENJE IZ POKRAJINSKOG SEKRETARIJATA ZA INFORMACIJE

Novi Sad, 27. januar - Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu upoznaje javnost o aktivnostima u vezi sa pitanjem uvođenja izbornog nastavnog predmeta „bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture“ u prvi, drugi i treći razred osnovne škole.

Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje i kulturu obratio se Nacionalni savet bunjevačke nacionalne zajednice, sa molbom da se učenicima, pripadnicima bunjevačke nacionalne manjine, koji nastavu pohađaju na srpskom jeziku, omogući negovanje maternjeg jezika i nacionalne kulture u vidu izbornog predmeta, u skladu sa Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Službeni list SRJ“ broj 11/2002.) i Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS“ broj 62/03, 64/03, 58/04 i 62/04.). Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine je 13. oktobra 2004. dostavio predlog nastavnog programa «bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture” za prvi i drugi razred osnovne škole, a tokom decembra 2004. godine i predlog nastavnog programa za treći razred osnovne škole. Pedagoški zavod Vojvodine je, 21. oktobra 2004. i 17. decembra 2004. godine, u skladu sa svojim nadležnostima, dao stručno mišljenje o nastavnom programu. Shodno nastalim dilemama, a s obzirom na to da Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu nema dovoljno saznanja o izvršenoj standardizaciji bunjevačkog jezika, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu se obratio i dobio mišljenje od Srpske akademije nauka - odeljenja u Novom Sadu, 30. marta 2005. godine i Vojvođanske akademije nauka, 15. marta 2005. godine. Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu je dobio mišljenje i Hrvatske akademije nauka i umetnosti, koje je uputio Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, 14. juna 2005. godine.

Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu se, u skladu sa Odlukom o pokrajinskoj upravi (“Službeni list AP Vojvodine” broj 21/2002. - prečišćen tekst) član 41. i 42, kojima su regulisani međusobni odnosi pokrajinskih organa uprave, obratio i dobio mišljenje Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine 31. maja 2005. i 21. decembra 2005. godine. Povodom protesta Bunjevačkog nacionalnog saveta, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu AP Vojvodine je, 24. maja 2005. godine, dao informaciju Izvršnom veću AP Vojvodine i Skupštini AP Vojvodine, odnosno odgovor na poslaničko pitanje.

U periodu od marta do oktobra 2005. godine, na inicijativu Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i kulturu, održana su tri sastanka sa predstavnicima Bunjevačkog nacionalnog saveta (u martu, maju i avgustu 2005. godine) čiji je osnovni cilj bio nalaženje adekvatnog rešenja za nastali problem. U nekoliko susreta tragalo se za kompromisnim rešenjem i načelno je bio postignut dogovor oko naziva nastavnog predmeta.

Polazeći od dobijenih mišljenja Srpske akademije nauka - odeljenja u Novom Sadu, Vojvođanske akademije nauka, Hrvatske akademije nauka i umetnosti, mišljenja Pedagoškog zavoda Vojvodine i Pokrajinskog sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine, koji se u velikoj meri razlikuju, čak su u nekim delovima i oprečni, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu se 24. januara 2006. godine, sa istim zahtevom obratio i Ministarstvu za ljudska i manjinska prava u Srbiji i Crnoj Gori sa očekivanjem konkretnijih stavova i preporuka u daljim naporima koji se čine za prevazilaženje nastalih dilema. Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu će se i dalje zalagati da uverenja o tome da će se postići zajednički dogovor dva nacionalna saveta - Hrvata i Bunjevaca što pre postanu stvarnost, kako bi se time predupredila nepotrebna politizacija ovog pitanja.

O BUNJEVAČKOM JEZIKU

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA VOJVODINE

Zbog nedostatka prostora u našem listu odnosno dužine saopštenja za javnost političke stranke Demokratski savez Hrvata Vojvodine u mogućnosti smo da ga prenesemo samo delimično, u segmentima za koje smatramo da su izazvali najviše reagovanja.

Tako se u saopštenju između ostalog kaže: ...“ prijeti opasnost da se kroz inicijativu za uvođenje jednoga do sada nepoznatoga jezika putem njegovog izdvajanja iz hrvatskoga jezika, čiji je on dijalekt ...“ . „Ovakve aktivnosti državnih tijela koje žele umjetnim putem od jednog regionalnoga govora načiniti službeni jezik protivne su brojnim međunarodnim ili domaćim propisima ...“ .“ Ikavica kao jezik svakodnevne komunikacije među bačkim se Bunjevcima već dugo intenzivno provlači i znatnije je očuvana još samo u nekoliko sela u okolici Subotice. Rezultat je to niskog društvenog prestiža koji je imala tijekom prijašnjih stoljeća ...“ .“ ... jasan je znak kako cijelom projektu cilj nije toliko ostvarivanje jezičnih prava bačkih Bunjevaca koliko priječenje te zajednice da se integrira u narod kojem, s obzirom na svoje jezične i kulturne tradicije, u potpunosti pripada.“ ...“ Zato pokušaje uvođenja bunjevačkog govora u škole i njegovo pretvaranje u jezik smatramo par exellence političkim pitanjem.“... „Iz tih se razloga nadamo da ćete ovo umjetno političko pitanje staviti ad acta da bismo se mogli okrenuti daljnjem razvijanju manjinskih prava, u što među ostalim ulazi i očuvanje ikavice i njezino izučavanje u školama što mi pripadnici hrvatske zajednice u Vojvodini već svakodnevno i prakticiramo.“■

PRETPLATA ZA BUNJEVAČKE NOVINE

Godišnje: 420 dinara
Polugodišnje: 240 dinara

Plaćanje možete obaviti na naš tekući račun kod **DELTA BANKE broj 160-143270-73** sa naznakom za pretplatu godišnju ili polugodišnju.

Vaše podatke, prezime, ime i tačnu adresu zajedno sa uplatnicom možete poslati na našu adresu Trg cara Jovana Nenada 15/I 24000 Subotica ili sve lično doneti na istu adresu.

ZOLTAN BUNJIK

O BUNJEVAČKOM JEZIKU JOŠ NEMA ODLUKE

Pokrajinski sekretar za obrazovanje i kulturu u Izvršnom veću Vojvodine Zoltan Bunjik izjavio je prilikom svog boravka u Subotici, 25. januara ove godine, da je iznenađen reakcijom Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine na to što je zatražio od Pokrajinskog sekretarijata za upravu i propise mišljenje o uvođenju bunjevačkog jezika u osnovne škole.

- Smatram da ovako burne reakcije ne doprinose rešavanju tog problema. Nikakva odluka nije doneta, u toku je pripremna procedura koja prethodi odluci našeg sekretarijata – rekao je Zoltan Bunjik navodeći da je zahtev stigao pre više od godinu dana od Bunjevačkog nacionalnog saveta koji je konstituisan prema važećim zakonima i koji je priznat kao i svaki drugi nacionalni savet. – Odgovorno smo prišli tom zadatku i tražili smo stručno mišljenje od vojvođanske Akademije nauka i umetnosti, srpske Akademije nauka i umetnosti, hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti. Takođe smo konsultovali Sekretarijat za upravu, propise i nacionalne manjine. Konsultujemo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Tek nakon svih tih konsultacija donećemo konačnu odluku. Ovaj posao traje jer smo od nadležnih akademija dobili različite, čak i oprečne stavove o ovom pitanju. I da ne pogrešimo, učinilo nam se neophodnim da obavimo i naknadne konsultacije.■

V. M.

KONFERENCIJA ZA NOVINARE

BUNJEVAČKI JEZIK - PITANJE JE SAD

U DSHV iznenađeni inicijativom pokrajinskog Sekreterijata za obrazovanje i kulturu za uvođenje bunjevačkog jezika kao izbornog nastavnog predmeta

Uvođenje bunjevačkog jezika kao izbornog nastavnog predmeta u niže razrede osnovnih škula bila je jedna od aktuelnih tema u našem gradu poslidnjih dana januara. Dok se i republički i pokrajinski organi zalažu za to da dilemu triba međusobno da reše nacionalni saveti Hrvata i Bunjevaca, oko ovog pitanja polagano se nazirala i politička pozadina.

Na konferenciji za novinare održanoj 31. januara u Bunjevačkom informativnom centru, Mirko Bajić, član Saveta Bunjevaca, kazao je da je značaj bunjevačkog jezika takav da ga ne triba ni objašnjavati, jel brez jezika nema nacije, a samim tim ni pripadnika te nacionalne manjine.

- Osnov za očuvanje nacionalnog identiteta jeste jezik. Problem je nastao u tome što se u nečijim glavama pojavila dilema ili problem zašto da se izučava bunjevački jezik, i to ne u glavama Bunjevaca, nego u glavama druge nacionalne manjine, koja to po zakonu nikakvo pravo nema, istakao je Bajić.

On je kazao da Bunjevci traže ostvarivanje svojih prava i ne žele da utiču na tuđa, već naprotiv, zalažu se da ih ostvare u još većoj miri.

Po mišljenju Mirka Bajića, rešenje postoji, ali samo ako se ovo pitanje rešava u institucijama na takav način da se prava koja pripadaju pripadnicima jedne nacionalne manjine, dakle i Bunjevcima, po zakonu poštuju.

- Mi smo formirali nacionalni savet po zakonu. Građani su se izjasnili kao pripadnici te nacionalne manjine po zakonu. Tu nema priprika, a ne bi smilo da ih bude ni po međunarodnim normama, pa ni po okvirnoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava. Bunjevci imaju pravo da sačuvaju svoj jezik od zaborava, naglašava Bajić.

Na konferenciji se čulo da se u stvari ne traži škulovanje Bunjevaca na bunjevačkom jeziku, već je zamišljeno da se jezik i kultura Bunjevaca izučavaju fakultativno. To znači - ko god želi. Mogu i oni koji nisu Bunjevci, kao što Bunjevci mogu fakultativno da slušaju mađarski jezik.

- Mi ćemo insistirati da se ta prava ostvare, a kada nam se osporava pravo na upotribu bunjevačkog jezika, to je u stvari negiranje prava Bunjevcima da se izjašnjavaju kao Bunjevci, a ne negiranje jezika. To je sporedno pitanje - zaključio je Bajić.

Po mišljenju čelnika DSHV, državni organi ne poštuju propise

Podsitimo, Demokratski savez Hrvata Vojvodine (DSHV) je bio iznenađen inicijativom pokrajinskog Sekreterijata za obrazovanje i kulturu za uvođenje bunjevačkog jezika kao izbornog nastavnog predmeta. Oni su ocinili da se takve aktivnosti državnog organa kose sa međunarodnim i domaćim propisima, kao i sa Evropskom poveljom o regionalnim jezicima manjina, jel veštačkim putem od regionalnog govora žele da načine službeni jezik.

«Iznenađeni smo da se odlučivanje o tako važnom pitanju vrši netransparentno, pre svega imajući u vidu da u Sekretarijatu ima i predstavnika bunjevačkih Hrvata» navodi DSHV i dodaje da bi to pitanje trebalo rešiti u širokoj javnoj raspravi, a ne davati državnu podršku podeli Hrvata u Vojvodini.

Prema popisu stanovništva iz 2002. godine, u Vojvodini živi 21000 građana koji su se izjasnili kao Bunjevci. Prema pokrajinskim propisima, potribno je najmanje 15 učenika da bi se u prvom razredu učilo na jeziku nacionalne manjine, ali razred može da bude i manji ako za to saglasnost da pokrajinski sekretar za obrazovanje. U opštini Subotica, prema poslidnjem popisu stanovništva, Hrvata ima 10,6, a Bunjevaca 10,5 odsto, što pokazuje da je ipak veliki broj onih koji sebe smatraju pripadnicima bunjevačke nacionalne manjine.

Pokrajinski i republički organi, kao i sam premijer Republike Srbije dr Vojislav Koštunica, zalažu se za to da se nastala dilema reši u međusobnim razgovorima hrvatski i bunjevački nacionalni saveta.■

N. Budinčević

Bunjevački forum na Internetu

Ko šta već znate u poslidnjem kvartalu lanjske godine s pomoću Bunjevačkog nacionalnog savita metnuta je na Internet prezentacija Bunjevaca. I to na atresu: **http://www.bunjevci.org.yu/**

To je napravljeno el se procinilo da informisanje Bunjevaca i o Bunjevcima triba osavrimenit i obogatit. Iako se krenilo od nule brzo su se pokazali prvi rezultati. Interesovanje i posićenost su rasli iz dana u dan. Stizala su brojna pisma kako podrške tako i kritike. Uvažavajuć sve zamirke ko i zaktive savrimeni kretanja u WEB dizajnu rešilo se da se priđe redizajniranju sajta. Novi izgled prezentacije je ugledo svitlost dana baš na Novu 2006. godinu. Već prvi dana se vidilo da je odluka o redizajniranju bila dobra el se rast posićenosti zdravo povećo. Očekivamo da će se taj trend zadržat još jedno vrime dok se ne ustali.

Ono šta je isto tako važno spomenit je to da je na Internet metnut i Bunjevački forum na atresu: **http://www.bunjevci.org.yu/forum/** di Bunjevci, a i oni koji to nisu, mogu diskutovat na različite teme od interesa za Bunjevce.

Ni dalje se ne stoji skršteni rukivi i već sad se osmišljavaju novi potezi koji bi tribali još više dignit rejting našem prisustvu na "svickoj mreži".■

Vojnić Kortmiš Ivan
član Bunjevačkog nacionalnog savita
bunjevac@bunjevci.org.yu

U SAOBRAĆAJNOJ NESREĆI

POGINUO VLČ. KRMPOTIĆ

U saobraćajnoj nesreći koja se dogodila 6. februara ove 2006. godine, tragično je preminuo velečasni mr Lazar Ivan Krmpotić. Nesreća se dogodila prilikom njegovog povratka kući sa sastanka glavnog odbora Pučke kasine 1878 čiji je bio ne samo član nego i osnivač.

IZUČAVANJE BUNJEVAČKE NACIONALNE KULTURE?

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine pripremio je nastavni plan i program za izborni predmet - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture. Mi tražimo samo ono pravo koje smo u prošlosti imali, kaže Mirjana Savanov.

Od naredne škulske godine, tribalo bi da učenici prvih razreda mogu početi da izučavaju i bunjevački jezik kroz izborni predmet - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture. Kako je za naš list kazala autorka nastavnog programa za ovaj predmet, inače i pridsidnica Odbora za obrazovanje pri Nacionalnom savetu bunjevačke nacionalne manjine, Mirjana Savanov, iz medija se saznalo da je pokrajinski sekretar za obrazovanje pri Izvršnom veću Autonomne pokrajine Vojvodine Zoltan Bunjik inicirao pokretanje procedura oko rešavanja nastalih problema oko uvođenja predmeta izučavanja bunjevačkog jezika u osnovnim škulama, što je njima vrlo drago. Međutim, zvanično Savet nije dobio nikakav dopis od pomenutog sekreterijata. Brez obzira na sve probleme u toku je i rad na projektima koji su od velikog značaja za uspešnu realizaciju izbornog predmeta - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture, o čemu će biti više riči kada se realizacija projekta privede kraju.

Očuvanje identiteta putem jezika

Predmet - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture je izborni i njega bi tribalo da biraju roditelji koji žele da im dica upoznaju kulturu i tradiciju Bunjevaca, i izučavaju maternji jezik i tako ga otrgnu od zaborava.

- Cilj ovog izbornog predmeta je da se niguje usmeni i pisani bunjevački jezik, kao i bogaćenje ričnika u svom izvornom obliku. Takođe je cilj da dica upoznaju svoje korene, da upoznaju bunjevačku književnost i povist, da upoznaju predmete koje su Bunjevci kadgod koristili i kako se oni nazivaju u izvornom obliku. U ovom predmetu bi se nastojalo da dica upoznaju odlike nacionalne kulture i pripoznaju svoj identitet priko jezika, vire i kulture. Na satovima izbornog predmeta je predviđena obrada književnih tekstova i upoznavanje slovnice. Učenici bi imali 72 sata godišnje, dva puta po jedan sat nediljno. Nastava bi se odvijala na što zanimljiviji način - kaže Mirjana Savanov.

Da podsitimo: pridprošle godine Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine je kao i drugi nacionalni saveti dobio poziv od Pedagoškog zavoda Vojvodine za izradu nastavnog plana i programa za prvi i drugi razred osnovne škule, za predmet maternji jezik sa elementima nacionalne kulture. Već narednog miseca nastavni plan i program predmeta - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture je bio gotov. On je i prihvaćen od strane Pedagoškog zavoda Vojvodine, Sekreterijata za obrazovanje AP Vojvodine i Republičkog ministarstva za prosvetu i sport. Već 31. januara 2005. godine je izdat Pravilnik o uvođenju izbornog predmeta - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture za prvi, drugi i treći razred osnovne škule u Službenom listu AP Vojvodine od strane Pokrajinskog sekreterijata za obrazovanje, da bi se realizacija ovog predmeta stavila pod znak pitanja, i četvrtog marta iste godine Pravilnik je stavljen van snage.

Triba napomenit da je bunjevački jezik bio ranije u službenoj upotribi i učio se u škulama, ali njegov status je uvik zavisio od političke situacije i raspoloženja lokalnih vlasti.

- Bunjevci u obrazovanju ne traže ništa novo, nego da im se vrati ono pravo koje su imali tokom prošlosti, s tom razlikom što su se u prošlosti Bunjevci obrazovali na maternjem jeziku, dok bi sada samo nigovali svoj jezik kroz izborni predmet. Aktivni smo učesnici svih seminara u organizaciji Sekreterijata za obrazovanje AP Vojvodine i Ministarstva prosvete Republike Srbije. Tako smo ostvarili pravo na izradu nastavnog plana izbornog predmeta - bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture, kao i druge manjine na svojim jezicima. Međutim, jedino mi nismo ostvarili pravo na realizaciju programa i na taj način napravljen je presedan, jel od svih nacionalnih manjina jedino Bunjevci nisu mogli da ostvare prava na obrazovanje u okviru izborne nastave, koja su im zakonom data - ističe pridsidnica Odbora za obrazovanje pri Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine, Mirjana Savanov.

Mirjana Savanov

Prva bunjevačka škula je osnovana prija 289 godina

Da podsitimo, prve škule na bunjevačkom jeziku u kojima su još naši preci učili bile su crkvene škule, i obično kada se osnivalo selo, prvo bi se otvorila crkva, pa škula. Prva bunjevačka škula otvorena je 1717. godine u Somboru, u Baču 1734, u Gari 1735, u Bođanima 1741, dok je u Subotici osnovana u napuštenoj kući 1752. godine. Tokom 18. vika bunjevačke škule su postojale i redovno radile, ali početkom 19. vika izgrađeno je više narodnih škula i u njima je bilo više dice koja su se obrazovala na svom bunjevačkom jeziku. Bunjevački jezik u službenu upotribu uveden je 1850. godine od strane subotičko-varoškog poglavarstva, da bi 1868. godine bio donet Zakon o narodnom obrazovanju po kojima bi narodnim manjinama bila zagarantovana sva prava u škulstvu, sudstvu i upravi. Maternji jezik je tribo biti nastavni, ali to nije bilo tako, i bunjevačka nastava je bila potiskivana nastavom na mađarskom jeziku. Videći razvoj situcije, Bunjevci su svoj jezik, običaje i kulturu nigovali na salašima, držeći se tradicije. Nakon završetka Drugog svitskog rata obrazovanje je došlo u krizu, nove političke struje su istakle nepostojanje Bunjevaca, pa samim tim nije bilo ni riči o obrazovanju na maternjem bunjevačkom jeziku.

Bunjevci su oduvik bili častan i vridan narod koji čeka bolja vrimena i da im se vrati ono što su tokom vrimena stekli. A to je očuvanje nacionalne kulture kroz nigovanje bunjevačkog jezika, običaja, tradicije i povisti.

A. A.

U prošlom, sedmom broju Bunjevačkih novina preneli smo u rubrici Hronika miseca, tekst predsednika Glavnog odbora PUČKE KASINE 1878. Josipa Ivankovića pod naslovom „Alternativa ne razjedinjenosti?“. U ovom broju donosimo reagovanja na posredničku ponudu za razgovore između predstavnika hrvatske i bunjevačke nacionalne zajednice.

NIKOLA BABIĆ, PREDSEDNIK NACIONALNOG SAVETA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE:

RAZGOVARAĆE DVA NACIONALNA SAVETA

- Ima spremnosti za razgovore i sa jedne i sa druge strane, sada treba naći samo termin da svi sednemo i razgovaramo. Reč je o razgovoru članova dvaju nacionalnih saveta, Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine i Nacionalnog saveta hrvatske nacionalne manjine. Mi smo i ranije nudili razgovor, ali do toga nije došlo.

KARLO BLESIĆ, PREDSEDNIK BUNJEVAČKE MATICE

ZAPOČINJANO JE VIŠE PUTA

- Bunjevačka matica je na susretima i razgovorima onih koji se izjašnjavaju kao Hrvati i onih koji se izjašnjavaju kao Bunjevci radila unazad 2,5-3 godine. Imali smo nekoliko susreta sa predstavnicima “Pučke kasine”, sa predsednikom i sekretarom, ali ništa značajnije nije postignuto. Međutim, Glavni odbor Bunjevačke matice treba da razgovara, čak postoji i odluka Glavnog odbora da ove razgovore treba podržati i da na međusobnom zbližavanju treba raditi. Pokušano je u ovom pravcu razgovarati i sa gospodinom Belom Tonkovićem dok je još bio potpredsednik Skupštine opštine, ali od prvog sastanka nije se dalje otišlo. Ja lično smatram da treba razgovarati i da u tim razgovrima moraju učestvovati sve bunjevačke institucije.

DARKO BABIĆ, PREDSEDNIK BUNJEVAČKE STRANKE:

BUNJEVCI NUDE DIJALOG

- Glavni odbor Bunjevačke stranke je 2. februara imao sednicu, na kojoj je, između ostalog, doneta odluka da uputimo poziv kao inicijativu Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini da se sedne i započne konstruktivan dijalog u interesu svih građana Subotice. Ove dve stranke, prve institucije Hrvatskog i Bunjevačkog naroda su osnovane ‘91. godine, i zato imamo najveću obavezu prema svima. Stranke moraju biti vrlo odgovorne u svojim izjavama i da ni na koji način ne doprinose daljem produbljavanju bilo kakvog oblika međunacionalnih sukoba.

Verujemo da ćemo dobiti pozitivan signal od strane DSHV-a, s tim što smatramo da sigurno ima mnogo tema o kojima trebamo i možemo razgovarati, i oko kojih se možemo složiti, znači da ne krenemo sa onim gde se ne slažemo i u čemu se razilazimo, nego da vidimo šta je u interesu svih građana. To je zaključak Glavnog odbora stranke, i na osnovu toga ja sam stupio u kontakt sa jednim od visokim funkcionera DSHV-a i preneo u pismenoj formi ovu odluku. Smatramo da treba sniziti tenzije, jer u ovom gradu žive pripadnici. Treba da naučimo da ne kopamo rovove, dovoljno su iskopani, a posle svih problema i svih događanja iz bliske istorije smo videli da se opet jednom mora sesti i razgovarati. Odluka stranke je dobronamerna, i verujem da će ona biti uzeta u razmatranje.

Bunjevačka stranka i njeno rukovodstvo, Glavni odbor u celosti, ne žele da se bave prošlošću, jer da je bila dobra mi ne bi bili tu gde se danas nalazimo. Ova stranka je okrenuta ka budućnosti i sadašnjosti. Naš cilj je da u vremenu koje dolazi uredimo takve odnose i uslove života u našem gradu da bude dobro svima. Smatramo da u Subotici ima mesta za sve narode, i većinski, i manjinske narode.

Ovo je jako veliki korak, prelomni momenat, mi nudimo svima početak dijaloga na ravnopravnim osnovama, s tim da pođemo od toga što je od interesa za sve građane. Isto tako ne želimo da taj dijalog vodimo samo mi i DSHV, jer u ovom gradu žive i drugi narodi i manjine. Želimo da, ako se steknu uslovi, i da se razgovorima sa DSVM-om, priključi i SVM, kao najjača i najveća politčka stranka Mađara u Subotici, kao i sve druge stranke u našem gradu.

V. M.

BUNJEVAČKA STRANKA

SAOPŠTENJE

Na sednici Glavnog odbora Bunjevačke stranke održanoj dana 02.02.2006. godine donete su između ostalog sledeće odluke:

1. Bunjevačka stranka distancira se od dela donetih odluka i postupaka pojedinih članova Nacionalnog saveta i do daljnjeg prekida svaku saradnju sa Nacionalnim savetom bunjevačke nacionalne manjine.

2. Obavezuju se svi članovi Bunjevačke stranke koji su trenutno članovi Nacionalnog saveta da prekinu svoj rad u Nacionalnom savetu do daljnjeg.

Razlozi za donošenje ovih odluka su sledeći:

1. Grupa ljudi koja čini najuže rukovodstvo Nacionalnog saveta donosi samostalno odluke od interesa za bunjevački narod.

2. Nacionalni savet mimo svojih ingerencija a preko svojih pojedinih članova javno istupa i iznosi političke stavove nastojeći se nametnuti i u političkom smislu.

3. Neadekvatno određivanje prioriteta, raspodela sredstava i nenamensko trošenje često je izazivalo nesuglasice između pojedinih institucija bunjevačkog naroda.

4. Pokušaj direktnog mešanja u rad i nametanje svojih rešenja drugim institucijama bunjevačkog naroda izaziva otpore i nejedinstvo.

5. Prilikom određivanja predloga simbola i praznika bunjevačkog naroda nije ispoštovano načelo javnosti rada niti je prihvaćena nijedna sugestija od predstavnika drugih institucija bunjevačkog naroda.

6. Nacionalni savet nije izvršio pripreme niti je ni na koji način obeležio nacionalni praznik - Veliko prelo u Subotici a koji je od strane Republičkog saveta za nacionalne manjine prihvaćen kao praznik bunjevačkog naroda.

7. Najuže rukovodstvo Nacionalnog saveta bez znanja i odluke većine ostalih članova Nacionalnog saveta zajedno sa najužim rukovodstvom Bunjevačke matice vrši opstrukciju na realizaciji projekta izdavanja Bunjevačkog ričnika, autora Marka Peića i Prof. dr. Dragoljuba Petrovića. Izdavači ovog dela a po želji autora su Matica srpska i Bunjevačka svitlost. Ovih dana smo primili dva pisma, koja su poslata od Bunjevačke matice u Subotici sa uvredljivim i ponižavajućim sadržajem, adresovana na Marka Peića, književnika i počasnog i doživotnog predsednika Bunjevačke matice, jer je on odbio da Bunjevačka matica bude suizdavač dela Bunjevačkog ričnika. Pisma nam je predao gospodin Marko Peić. U oba pisma izneto je niz neistina i insinuacija uperenih protiv Marka Peića, Matice srpske i Bunjevačke svitlosti što samo po sebi govori o destruktivnim namerama autora ovog pisma.

8. Nacionalni savet je odbio inicijativu od strane više članova Nacionalnog saveta da se održi elektorska skupština već za obeležavanje narednog praznika koji je 23. februara (nije nam jasan značaj tog datuma za bunjevački narod) planira svečanu skupštinu elektora iz razloga što ovaj Nacionalni savet nema podršku za svoj dalji rad ni od svojih članova.

Bunjevačka stranka ovim putem želi da obavesti kako Bunjevce tako i nadležne organe i širu javnost da istupi i odluke pojedinih članova Nacionalnog saveta su njihovi lični stavovi u kojima Bunjevačka stranka ni na koji način ne učestvuje.

REAGOVANJA

PRIDSIDNIK BNS NIKOLA BABIĆ

SVE URAĐENO, POKRIVENO ODLUKAMA VEĆINE ČLANOVA

- Prid bunjevačkim institucijama ja zastupam Nacionalni savet ili koga ovlastim i za to odgovaram. Radim po statutu, a to znači da su sve odluke i pripremljene i donete na Nacionalnom savetu i ja ne mogu raditi štogod što nije na Savetu doneto – istakao je pridsidnik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić odgovarajući na pitanje Bunjevačkih novina kako komentariše saopštenje za javnost Bunjevačke stranke.

Da nije tako bilo kako tvrdi Babić, i funkcionisanje Nacionalnog saveta bi bilo dovedeno u pitanje. Naročito i što je prema novoj Uredbi od 17. septembra 2004. godine, po kojoj su Nacionalni saveti u nadležnosti Republike Srbije sve striktnije definisani, pa bi svako njiovo kršenje moglo dovesti do prozivanja pa čak i raspuštanja BNS-a.

- Mora se imati u vidu da se naš Nacionalni savet sastoji od članova sedam stranaka i ne daj bože da svaki od nas tera svoju politiku, dokle bi stigli. U ime ovih stranaka ja i ne mogu komentarisati saopštenje Bunjevačke stranke, kao što ne mogu govoriti o tome kakvi su njiovi programi. Kogod ima više, a kogod manje zastupljeno rešavanje bunjevačkog pitanja u programima i kod svakog može da se dogodi da mu se štogod ne sviđa – kazao je Nikola Babić, uz komentar da bi problem bio kad bi sve stranke tako bile nezadovoljne.

V. V.

(nastavak na sledećoj strani)

REAGOVANJA

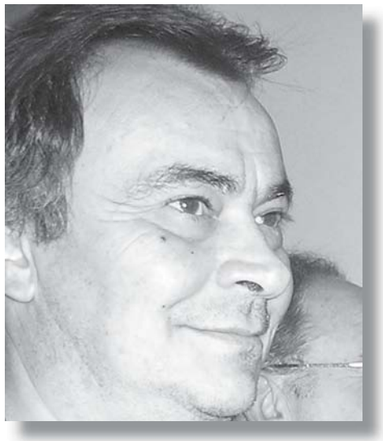
(nastavak sa prethodne strane)

Izjave članova Bunjevačke stranke koji su članovi i Bunjevačkog nacionalnog saveta o optužbama iz saopštenja BS

ANTUN STANKOVIĆ

DA SE SPUŠTI LOPTA

Antun Stanković, član glavnog odbora BKC Subotica, član inicijativnog odbora za reorganizaciju Bunjevačkog kulturnog centra – Tavankut, jedan od prvih podpridsidnika Bunjevačke stranke (kadgod BŠS), prvi šef odborničke grupe u povisti ove stranke kad je tadašnja BŠS bila na opštinskom nivou parlamentarna stranka, kaže da već iz svega navedenog o njemu proizilazi da je on od prvih dana zagovornik i borac za bunjevačka nacionalna prava.

- Boli me činjenica da smo došli u situaciju da nakon 15 godina postojanja i rada bunjevačkih institucija dajemo priliku drugim institucijama da uživaju u našoj neslogi i raslojavanju. Činjenica je da je u ovom periodu postojalo neslaganje između pojedinih članova institucija i da nije bilo dovoljno saradnje i dogovora oko donošenja bitnih odluka vezanih za dobrobit i postojanje Bunjevaca.

- U vezi sa saopštenjem, zalagaću se da se još jedared spušti lopta na zemlju i da se postigne dogovor između bunjevačkih institucija koje će doneti samo dobro našem bunjevačkom nacionalnom korpusu. Iskreno se nadam da ćemo u tom uspiti i da ćemo se ponovo vratiti na opštinsku scenu, da ćemo postati parlamentarna stranka, te samim tim zauzeti i misto koje nam i pripada u našoj Subotici – istakao je Stanković.

MIROSLAV VOJNIĆ HAJDUK

POTRIBNA NAM JE LADNA GLAVA

- Ja sam jedan od osnivača i prvi pridsidnik Bunjevačke stranke. Tada je to bila Bunjevačko-šokačka stranka – pojašnjava svoj položaj na početku Vojnić Hajduk. - Mislim da to ne iđe u prilog Bunjevcima. Naročito u ovim teškim vrimenima kad smo maltene dovedeni u položaj biti ili ne biti. Za nas Bunjevce je sad više nego ikad potribna ladna glava, odmirenost, i činjenje svega što je u našoj moći da se rešenju bunjevačkog pitanja doprinese maksimalno.

Po ričima Vojnić Hajduka, to obavezuje kako njega samog, kao prvog pridsidnika i sad umetničkog rukovodioca i menadžera Bunjevačkog kulturnog centra – Subotica, tako i sve ostale, ne samo članove BKC, nego i drugih bunjevačkih institucija.

- Ne možemo paušalno ocenjivati nečiji rad ili nerad jel sam duboko ubeđen da svako doprinosi prema svojim mogućnostima. Slažem se da do određenih grešaka dolazi, što je sasvim normalno tamo gdi se radi. Ali, prija istupa u javnosti, ubuduće bi bilo potribno sisti i izbalansirati stavove o svemu, i tek onda istupiti u mas medijima. Samo tako možemo očuvati svoju lipu granu.

Vojnić Hajduk podsića na kraju da sve bunjevačke institucije imaju prevashodni cilj očuvanje identiteta i kulturne baštine Bunjevaca na prostorima gdi vikovima žive, što samo po sebi određuje pravac našeg dilovanja.

- Interesi BKC nisu istupanje iz rada BNS, i ja kao rukovodilac ovog centra imam obavezu prema ovim članovima i mene ovaj poziv ni na šta ne obavezuje. Ja imam odgovornost prema BKC, njenim članovima i simpatizerima.

MIJO MANDIĆ

KRITIKE U PRILOG PROTIVNIKA BUNJEVACA

- Bio sam saradnik Inicijativnom odboru za formiranje Bunjevačko – šokačke stranke sa aspekta istorijskih podataka potrebnih za ustanovljavanje identiteta Bunjevaca. Odbio sam predlog da budem predsednik stranke a kasnije i predsednik Bunjevačkog kulturnog centra jer sam bio zaposlen u organima uprave opštine Subotica – rekao je Mijo Mandić koji predstavlja Bunjevačku stranku u Bunjevačkom nacionalnom savetu.

- Ovo navodim iz razloga što sam od početka borbe Bunjevaca za dokazivanje njihovog identiteta, svedok velikih napora da se održi jedinstvo i sloga malog broja rodoljuba koji se bore za dokazivanje identiteta svoga naroda.

Mandić navodi da se nakon 15 godina teškog rada svih učesnika u toj borbi postiglo zaista mnogo. Vrhunac te borbe je stvaranje Nacionalnog saveta Bunjevaca.

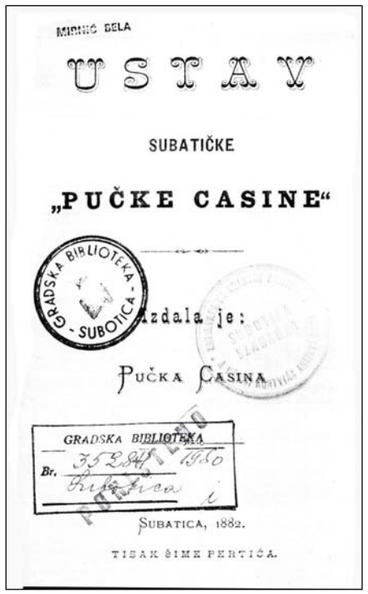
- Sada se javno kritikuje rad toga saveta bez da se kritika prvo iznese samom savetu. Optužbe imaju težinu i daju argumente onima koji smatraju da Bunjevci kao takvi ne postoje – zaključuje na kraju Mijo Mandić.

Piše: Nevenka Bašić Palković

ISTORIJA BUNJEVAČKOG IZDAVAŠTVA

PRVE ŽENE U BUNJEVAČKOJ KNJIŽEVNOSTI

Krajem XIX veka vrlo je važna i pojava TOLMAČA izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči, koje je «uredio i o trošku Bunjevačkih i šokačkih novinah, na svit izdao Ambrozio Boza Šarčević u Subatici» 1870, kod udovice Dragutina (Karla) Bitermana. Šarčević se u predgovoru zalaže za utvrđivanje književnog bunjevačkog jezika i dalji, dugotrajan rad na njemu, od čega će zavisiti «sudbina: lipša budućnost, život ili propast našega ljubljenoga slavnog i plemenitog naroda Bunjevačkog». Boza Šarčević je iste godine izdao Mađarsko-jugoslavenski politički i pravosudni riečnik, čiji je «čist dohodak naminjen razprostiranju prosvite bunjevačko-šokačkog naroda», kako stoji na naslovnoj strani. Krajem XIX veka, pored istorijskih napisane su i pravne rasprave (autora A. Barića, A. Šarčevića i J.Rudića), a književnim radom na ikavici bavili su se Ivan Antunović, Ivan Petreš, Ante M. Evetović, Staniša Neorčić, Mladen Barbarić, Šime Ivić i drugi.U izdanju Pučke kasine 1893. god. objavljene su PISME PRELJSKE, prigodom 15-og Velikog prela, kao i PRELJSKI DAR za Bunjevce i Šokce, pesme u izdanju «Nevena» u ediciji Naša knjiga, 1894. godine.

MIHIĆ BELA

USTAV

SUBATIČKE

„PUČKE CASINE“

GRADSKA BIBLIOTEKA - SUBOTICA

Izdala je:

Pučka Casina

GRADSKA BIBLIOTEKA Br. 3528/1980

SUBATICA, 1882.

TISAK ŠIME PERTIĆA.

Izdavačka delatnost kod Bunjevaca u XX veku počinje takođe delima religiozne tematike i molitvenicima Stipana Grgića-ŽIVA RUŽICA i Lajče Budanovića-SLAVA BOŽJA u molitvama i pismama, koja od 1902. izlazi u više izdanja. U okviru edicije «Pučke knjižnice» objavljene su knjige: «Šta obećaje crvena demokracija» ponašio Blaško Rajić, 1907. i pobožne knjižice Paje Vidakovića, Ilije i Paje Kujundžića: Dvie nauke našeg Gospodina Isusa Krista...(1908). Blaško Rajić izdaje VELIKU DUHOVNU MANNU (prvo i drugo izdanje 1908. godine u Subotici). Dalje slede razni štampani IZVEŠTAJI – Pokopnog društva sv. Ivana, bunjevačkog Velikog prela, Pravila zadruge kršćanskih trošitelja, Pravila Društva subotički svratištara (1907) i drugi.

Značajno izdanje 1910-12. predstavlja NARODNO BLAGO-Narodne pjesme i poslovice.Sakupio Blaž Raić, Štampano u Tiskari Svetog Antuna u Subotici, sa navedenim imenima kazivača narodnih umotvorina: M. Kulundžić, M. Pertić, K. Romić, M. Bukvić, M. Vukova, J. Jaramazović, Đ. Gabrić i drugi, poreklom iz Subotice, Sombora, Berega. U ovoj zbirci su objavljene pesme: Omer i Merina, Marula divojka, Smrt Senjanina Ive, Gradnja Beograda, Virna ljuba, Damjanova ljuba, Žalosni svatovi, Izbor kralja Matijaša, Ohola divojka i druge. Blaško Rajić se u ovom periodu javlja i kao pisac pripovisti i pesama, a zatim i kao saradnik i prevodilac u kalendaru Subotička Danica (pod pseudonimom Ilovac) i kao odgovorni urednik lista NAŠE NOVINE (zvaničnog glasila Zemaljske kršćansko-socijalne stranke) u Subotici, tokom 1910-1913. Ovaj list izlazio je sve do 1918. godine i imao je posebne prilogebožićne, ratne, stranačke i druge.

Kao pesnik javlja se Ivan Petreš, a Bela Horvat prevodi Petefijeve pesme i objavljuje ih u Tiskari sv. Antuna u Subotici, 1914. godine, u dva izdanja.

U periodu između dva svetska rata izlaze sledeći listovi: Neven, u početku

TOLMAČ

izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih

RIČI.

GRADSKA BIBLIOTEKA SUBOTICA

NA KORIST PRIJATELJAH BUNJEVAČKO-ŠOKAČKE KNJIŽEVNOSTI.

GRADSKA BIBLIOTEKA Br. 15663 SUBOTICA

Uredio

I O TROŠKU „BUNJEVAČKIH I ŠOKAČKIH NOVINAH“

NA SVIT IZDAO

AMBROZIO-BOZA-ŠARČEVIĆ

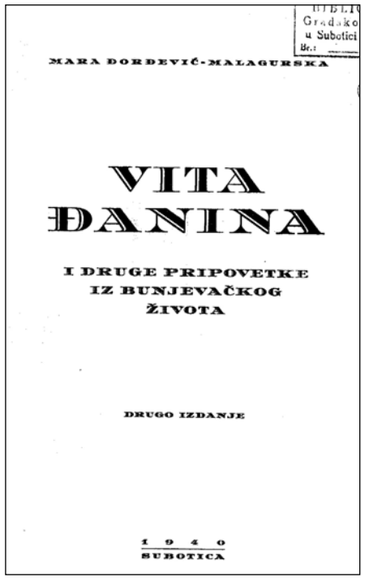
U SUBATICI.

Tiskano u Štampariji udovice Dragutina Bittermanna.

God. 1870.

kao list slobode i narodnog jedinstva, a zatim pod raznim podnaslovima (1918-1932), kao časopis od 1935-1940; Narodna rič, list Demokratske partije 1920. godine; Subotičke novine (1920-1941, sa prekidima) list Bunjevačko-šokačke partije pod uredništvom Miška Prčića i Blaška Rajića; Zemljodilac (1923-1924) kao nedeljni list Narodne radikalne partije, štampan ikavicom, pod uredništvom Šime Rudića i Antuna Vidakovića Božana; Bunjevačke novine (1924-1927) kao nastavak lista Zemljodilac-list zemljoradničko-radikalne partije, štampan ekavicom, pod uredništvom M. Skenderovića, A.Šokčića, D.Šokčića, N.Matkovića i drugih; Bunjevačke novine pokrenute su ponovo 1940-41. godine na ikavici, pod uredništvom dr Ivana Poljakovića. Kao «jedini pravi bunjevački list» izlazio je dvonedeljnik Bunjevačko žackalo (1940) pod uredništvom Grge Prčića i Geze Sekelja, a kao politički list Jugoslovenske narodne partije na ikavici, izlazio je Glas naroda (1938-1939) pod uredništvom Antuna Vukovića, a vlasnici i izdavači su bili Ivan Rajčić i Matija Skenderović, u ime partije.

Omladinski književni časopis Bunjevačko kolo (1933-1936) okupio je u Subotici više mladih stvaralaca i studenata: J. Mikića, F. Bašića, L.Stipića, B. Kovačevića, L. Tonkovića, J. Šokčića, V. Stajića, ali su ga najviše ispunjavali sami urednici Balint Vujkov, Marko Peić i Blaško H. Vojnić. Izdavači su bili: Albe Rudinski, Marko Peić, Julije Tumbas i dr Lazar Matijević. Časopis je prema navodima Blaška H. Vojnića gajio napredne ideje i zastupao slobodu umetničkog stvaralaštva, zbog čega je stalno napadan. U njemu je objavljeno više bunjevačkih

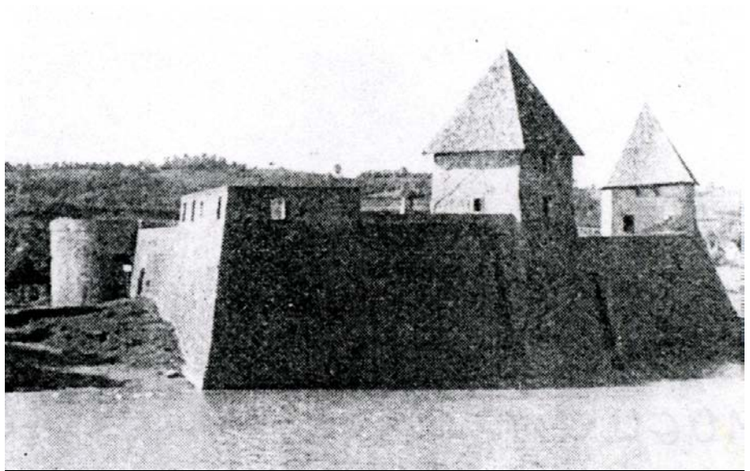
narodnih pripovedaka koje su prikupljene na terenu od kazivača i tako spasene od zaborava. Drugi književni časopis, Glas (1938-1939) pokrenuo je Lazar Stipić (1890-1944), bunjevački književnik i novinar koji je stvarao preko tri decenije - poeziju, prozu i drame, a još kao student bio je dopisnik peštanskih, bečkih i novosadskih listova. Uređivao je listove: Neven, Narod, Istinu, Borbu, Naše slovo i druge. Bio je i direktor Gradske biblioteke u Subotici od 1937. Po dolasku okupatora, uhapšen je i odveden u logor gde je umro zbog zverskog mučenja 1944. godine.

Između dva svetska rata svoja dela izdaju i dve značajne bunjevačke književnice Mara Đorđević Malagurski (1894-1972) i Marica Vujković (1900-1964), obe veoma talentovane i nagrađivane. Realistične pripovetke iz bunjevačkog života: Vita Đanina, Jelka Božanova, Stipan Paradeš i druge, pobudile su veliko interesovanje, te je na književnom konkursu Cvijete Zuzorić 1926. godine pripovitka Vita Đanina nagrađena kao najbolja.Pripovetke Mare Đorđević objavljene su 1933. u Beogradu i o njima su se pohvalno izrazile ondašnje malobrojne srpske književnice: Jelena Skerlić-Ćorović, Milica Janković, Milica Kostić-Selem i Jelica Belović-Bernadžikovska. Ove pripovetke objavljene su u više izdanja i nagrađene i nagradom SANU već 1934.

Mara Đorđević Malagurski je autor i dve značajne knjige iz bunjevačke etnologije: Stara bunjevačka narodna nošnja i vez, 1940. i Bunjevački običaji u slikama: materice, Badnje veče, prelje, kraljice, svatovi, 1927. godine, kao i izdanja Bunjevka o Bunjevcima, koje je uredila i izdala 1941.

Marica Vujković Cvijin (1900-1964) je u Subotici završila Trgovačku akademiju, a zatim je u Beogradu radila kao službenik. Pisala je pripovetke, romane i priče za decu. Sarađivala je u časopisima Književni sever i listovima Politika, Bunjevačke novine, Hrvatska riječ, Bunjevački kalendar i dr. Spasoje Vasiljev je još 1940. ističe kao jednu od najboljih književnica onog vremena. Dela: Tereza se obratila i druge novele (1931), Vera Novakova, roman, 1934. i Valjda je moralo bit, roman, 1935. godine.■

(nastaviće se)

Mogući izgled subotičke tvrđave

Turci su posle pobede nad ugarskom vojskom kod Mohača 1526. godine otvorili prolaz svojim daljim osvajanjima, koja će ih tokom narednih stoleća dovesti sve do pred zidine carstvujušćeg grada Viene, odnosno kako ga Sloveni nazivaju - Beča.

Kratkotrajni i pojedinačni uspesi u borbi protiv sve moćnijeg osvajača, kao na primer subotičkog cara Jovana Nenada Crnog, brzo su bili neutralisani (katkad, kako je to bilo u ovom slučaju, od strane svojih prirodnih hrišćanskih saveznika sa kojima nije mogao pronaći zajednički jezik) i nisu mogli biti prepreka dobro organizovanom i motivisanom osvajaču kakav je bio islam ogrnut u plašt imperijalnog Osmanlijskog carstva.

Posle pada Budima 1541. godine i zaposedanja Panonskim basenom, moćni osvajač obnavlja i podiže nova utvrđenja u koja postavlja svoje vojne posade radi kontrolisanja osvojene teritorije, pokorenog stanovništva (koje naziva rajom) i puteva. Na novoosvojenoj teritoriji osnovana je nova turska pokrajina koja je dobila ime po svom središtu – Budimski vilajet, koji je zatim nakon nekoliko godina podeljen na dvanaest manjih delova – sandžaka, među kojima se nalazio i segedinski sandžak. Svaki sandžak je bio vojno-upravno teritorijalna jedinica, koja je dobila ime opet po svom središtu. A to središte je bila tvrđava ili utvrđeno naselje u koje je bila smeštena manja ili veća turska posada i upravno-sudski nameštenici: (među kojima su traženi nadzornik-mudžtecib, baždar, poverenik carske mukate-emin, poverenik za haračharagača, neimar-mimaraga i sudije kadije koji su sudili po Kuranu). Sandžaci su se dalje delili na nahije koje su bile manje teritorijalne jedinice. Nahija je takođe imala središte – manje utvrđenje sa manjom posadom.

Segedinski sandžak i subotička nahija

Segedinski sandžak u prvo vreme bio je podeljen na sedam nahija koje su se nalazile između dvaju velikih panonskih reka – Dunava i Tise. Jedna od njih je bila i subotička nahija koja se nalazila u središtu Bačke, okružena susednim nahijama: somborskom i bačkom (zapad), titelskom (jug), segedinskom (istok).

Palanka Subotica se kao središte nahije stavila pod upravu alaj-bega koji je stanovao u tvrđavi (koju su prethodno dozidali i pojačali dižonom - odbrambenom kulom) i gospodario sledećim okolnim naseljima: Novi Bajmok, Velika Bajša, Banovci, Budakut, Čanad, Čifanča, Feketić, Veliki Žednik, Đurđin, Mali Iđoš, Veliki Iđoš, Ivanka, Kelebija, Kunbaja, Likaš,

Najstariji zabeležen opis i ime Subotice – a pominju se i Bunjevci

TVRĐAVA OKRUŽENA KUĆAMA I BAŠTAMA

Šta je video čuveni turski putopisac Evlija Čelebija putujući Bačkom tokom XVII stoleća: utvrđenja, čardake sa čardaklijama uz carski drum, zabate na zemunicama i panonskim kućama, ukusne ribe iz subotičkog jezera ili zabatnjake na trpezi tokom ručka?

Ludaš, Madaraš, Meljkut, Obornjača, Stara Moravica, Pačir, Rogatica, Šofron, Topola, Tornjoš, Šebešić, Segheđ, Zobnatica, Verušić.

Evlija Čelebija među Subotičanima

Čuveni turski putopisac Evlija Čelebija (rođen 25. marta 1611. godine u Istambulu, tada već prestolnom gradu Osmanlija), stekavši solidno obrazovanje, tokom svog veka obavljao je visoke činovničke dužnosti, od kojih je jedna bila i nadzor funkcionisanja administracije u provincijama. Stoga je često odlazio na putovanja. Kako je i sam bio radoznale prirode a sklon vođenju zabeleški, evidentiranju i sistematizovanju podataka, spojio je lepo i korisno. Obilazeći provincije radi posla, imao je dovoljno vremena da se posveti i svom zadovoljstvu, odnosno pisanoj reči. Beležio je sve ono što mu se učinilo zanimljivim: posmatrao je i raspitivao se o istoriji, narodima, gradovima, običajima, legendama... Iza sebe je ostavio veliki opus koji je nezaobilazan za istoriju XVII stoleća.

Na svojim putešestvijama po ogromnom Osmanlijskom carstvu koje se prostiralo na tri kontinenta, prošao je i kroz palanku Subotica, i sačinio je sledeći zapis koji spada u red retkih, a možda je i jedini opis Subotice iz XVIII stoleća, odnosno iz perioda stopedesetogodišnje turske dominacije nad ovim delom Evrope. Opis Evlije Čelebije je značajan iz više razloga: prvi put jedan zvanični turski visoki službenik koji je u svom službenom obilasku - inspekciji, (ovde kao i putopisac) daje nam podatke o Subotici iz XVII stoleća. Daje, kao prvo, ime naselja, zatim drugo - poreklo tog imena, treće - veličinu i opis jezgra naselja, četvrto - veličinu i opis okoline naselja - donje varoši, peto - sastav stanovništva naselja, šesto - sastav vojne posade. Pa evo tog opisa:

...”(Ovu palanku) nazivaju Suboska, a piše se i Suboska, ali zato što je ovo mesto osnovao herceg Bočkaj, pravo mu je ime Subočka. Bočkaj je bio mudar herceg srpskih banova. I sada se u slavu bana Bočkaja pevaju pesme i na sve strane razleže refren: “Davori, davorimo, Bočkaj Marko, gospodine Bočkaj...” Sada se (ova palanka) nalazi na teritoriji segedinskog sandžaka i predstavlja carinsko povereništvo... Sama tvrđava nalazi se u sredini prostranog polja. Na zapadnoj strani nalazi se malo jezero, u kojem se love raznorazne ukusne ribe.

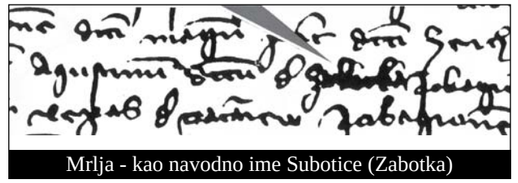
Citadela ovog grada Subotice nalazi se na obali tog jezera. To je visoka mala utvrda sagrađena od tvrdog materijala, tako čvrsto kao da ju je gradio Šedad. U toj citadeli ima oko četrdeset vojničkih kuća i jedna đamija. Spoljna varoš je dobro naseljena i izgrađena palanka, nasuta zemljom i obezbeđena podzidom. U njoj se nalazi ukupno sto četrdeset dobrih kuća koje su pokrivene trskom i rogozom. Tu ima mnogo vinograda i bašta.

Tu sam uzeo pratnju i krenuo dalje.“

Zašto se (i ko) ne veruje Evlijinom opisu?

Veoma je interesantno da lokalna publicistika, a o istoriografiji da i ne govorim (jer je gotovo i nema), ovaj jasan opis veoma retko koristi, a kada ga koristi (kao nedavno jedna od lokalni televizija u emisiji pod nazivom „Hronologija“) ne citira ga u celosti, već u delovima, izostavljajući ključni deo - ime i poreklo imena naselja. Na taj način razotkriva svoje namere, ali bez navoda zašto i zbog čega se ne veruje Evlijinom opisu.

Takav stav lokalnih publicista upravo ne čudi, posebno utoliko jer se uporno uzima za „prvi“ naziv ime sa jednog dokumenta iz 1391. godine, koji da kažemo teško (ili nikako) može da se pročita, jer je mesto gde je upisano ime naselja (Zabotka) tako zamrljano da se ne da ništa pouzdano pročitati. Ali to nije omelo (iliti dalo zbuniti) lokalnog urednika najstarijeg subotičkog časopisa da na logu istog upravo započne spiralu sa sličnim imenom (pobrkao je slova o i a). Da čitava „stvar“ postane još komplikovanija, ovdašnji publicista koji se zdao da objasni čitaocima svoje epohalno otkriće, potkrepljivao je svoju tvrdnju rečima da ne samo da je on tako pročitao naziv našeg grada, već da su mu to rekli i neosporni stručnjaci iz Mađarske, što bi trebalo posebno da pojača „istinu“. A sve to, kao senzaciju, objavio je lokalni list. S

Mrlja - kao navodno ime Subotice (Zabotka)

druge strane, deo domicijalne lingvističke nauke daje objašnjenje da ime «Subotica» potiče od hebrejske reči s a b a t.

Takođe domicijalna istoriografija daje tumačenje da današnje ime grada Subotice potiče iz doba cara Jovana Nenada Crnog koji je, prethodno oslobodivši Pomorišje, Bačku i deo Srema, proglasio 1526. godine oslobođenu varoš za svoju prestonicu i dao joj ime po svom vojnom zapovedniku S u b o t i Vrliću. I opet lokalni tim „stučnjaka“ ustvrdio je da car u stvari i nije car već neki smutljivac, da prestonica u stvari i nije prestonica već obično zapušteno štrokavo selo sa urušenim ćatrljama. I naposletku, valjda da ni Subota Vrlić i nije neko po kome bi se nazivao jedan grad.

Mi bismo na sve to mogli da uzvratimo tvrdnjom koja nam se zasada čini najprihvatljivija - da srednjovekovno ime potiče od z a b a t a sa panonskih kuća ili, ako već hoćete, šaljivom polutvrdnjom - od z a b a t n j a k a, jer je poznato da je kod Bunjevaca peradi svake vrste bilo u izobilju.

Sledeće ime grada, odnosno ono za koje imamo zvanična pisana akta (odnosno carske povelje austrijske carice i mađarske kraljice Marije Terezije), i koje nije sporno, je «Sveta Marija» (Sent Maria) iz 1743. godine i «Marijatereziopolis» (Mariateresiopolis) iz 1779. godine.

Inače oko porekla imena Subotice, kao uostalom i većine naselja i gradova na Balkanu, nauka nije dala svoj sud, ali da na tom putu niko ne može zaobići opise Evlije Čelebije - to je barem neosporno.■

Zo. Ve.

U VELIKOM HOLU IZVRŠNOG VEĆA AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

PROMOCIJA BUNJEVAČKIH NOVINA

Ono što su Bunjevci dugo očekivali, dogodilo se. Ostvareno je pravo na informisanje na svom jeziku. «Bunjevačke novine» su počele redovno da izlaze, a iskusni ali i mladi, u najvećem broju visoko obrazovani profesionalci, zajedno sa eminentnim stručnjacima za oblasti od važnosti za identitet Bunjevaca, čine sve da ovaj informativno-politički magazin iz broja u broj biva sve bolji i bolji. Uspešan početak izlaženja «Bunjevačkih novina» krunisan je 9. februara ove 2006. godine u velikom holu zgrade Izvršnog veća Vojvodine u poslepodnevnim časovima kada je ovaj mesečnik zvanično i na veoma svečan način promovisan. Brojni gosti, među kojima i Bunjevci koji žive u Novom Sadu, kao i ekipe skoro svih medija koji izveštavaju sa ovih vojvođanskih prostora, pridružili su se beležeći i pamteći, svako na svoj način, vreme kada su i Bunjevci bar u pogledu informisanja stali ravnopravno rame uz rame sa ostalim nacionalnim zajednicama. Zajedno sa novinama promovisan je i izdavački prvenac NIU Bunjevačkog informativnog centra – «Bunjevački običaji».

Program je počeo pesmom „Kolo igra, tamburica svira“ u izvođenju dela muzičkog orkestra Bunjevačkog kulturnog centra - Subotica. Čini se nije bilo prisutnog Bunjevca kojem srce nije počelo brže da kuca kada je čuo reči „nek se znade da Bunjevac živi“.

U zvaničnom delu programa goste su pozdravili pokrajinski sekretar za informacije pri Izvršnom veću Autonomne pokrajine Vojvodine Milorad Đurić, predsednik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić, i ovaj put kao član Upravnog odbora NIU „Bunjevački informativni centar“ Mirko Bajić, inače poslanik u Skupštini AP Vojvodine.

– Mislim da je važno što se bunjevačka nacionalna zajednica pridružila porodici nacionalnih zajednica u Vojvodini koje ostvaruju to pravo, jer je ono jedno od elementarnih građanskih prava. Znači, važno je da imate glasilo na svom jeziku, to je nešto što vas sada pridružuje toj porodici i što čini da se osećate kao ravnopravni deo vojvođanskog mozaika. Vojvodina je zaista jedinstvena pokrajina, sa najviše nacionalnih manjina. To nas preporučuje i ukazuje na nas na evropskoj sceni. To treba da negujemo svakodnevno. Svakodnevni život u Vojvodini je ona mera koju mi pokazujemo u našoj civilizovanosti i u našoj kulturi svakodnevnog života. To je važno za zemlju u celini, a ne samo za nas u Vojvodini. Vojvodina je evropsko lice Srbije i mislim da smo svi uključeni u građenje te naše zajedničke slike. Informisanje na sopstvenom jeziku je element toga i pokrajinski sekretarijat za informisanje u svojoj politici zaista veliku pažnju posvećuje informisanju na jezicima nacionalnih manjina kao bitnom delu zajedničkog življenja, i očuvanju identiteta manjinskih zajednica – rekao je pokrajinski sekretar za informacije u Izvršnom veću Vojvodine Milorad Đurić u svom pozdravnom obraćanju prisutnima, izražavajući nadu da će se porodica ovakvih izdanja još širiti. - Imamo još nekoliko zajednica koje od nas očekuju da im pomognemo u tom naporu da i oni imaju svoje glasilo.

Predsednik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić govorio je o Bunjevcima kao najpozvaniji po svojoj funkciji. Pre svega izrazio je zadovoljstvo mogućnošću da tu u Novom Sadu, ali pre svega svim građanima u našoj zemlji, budu prezentovani kako naše «Bunjevačke novine» i Bunjevački informativni centar koji, kako je istakao, prati sve što se događa vezano za Bunjevačku nacionalnu zajednicu, tako i sve ono po čemu su Bunjevci u našoj zemlji prepoznatljivi.

– Nastavni program izučavanja bunjevačkog jezika i nacionalne kulture je još nerešeno pitanje, tražena su razjašnjenja na svim nivoima i mi sada očekujemo da ćemo imati razumevanja u pokrajinskim institucijama da se nađe forma kako bi naša deca mogla da uče svoj jezik – izjavio je Nikola Babić medijima nakon zvaničnog dela programa promocije «Bunjevačkih novina».

Nikola Babić je takođe ukazao i na nepravdu koja je Bunjevcima učinjena 1945. godine kada su dekretom obavezani da se izjasne kao Hrvati što je ostavilo velikog traga među ovom zajednicom. Što se odnosa sa Hrvatima tiče i dogovora sa njima koji je po pitanju jezika preporučen, Babić je istakao da nema o bunjevačkom jeziku nikakvih spornih pitanja, ali da i pored toga sa bunjevačke strane postoji želja da se o tome, ako treba, i sa Hrvatima razgovara.

Bajić, Babić i sekretar Đurić

Ostvareno osnovno pravo

- Ni mi sami nismo mogli zamisliti da ćemo danas imati priliku da pod krovom Skupštine Autonomne pokrajine Vojvodine promovišemo «Bunjevačke novine», prvo informativno-političko glasilo Bunjevaca, i da imamo priliku da se zahvalimo da smo to postigli. Poštovani gospodine Đuriću, vama pre svega hvala. Informisanje na svom jeziku osnovno je pravo i osnovni elemenat da bi se sačuvalo nacionalno biće i da bi uopšte mogli govoriti o tome da jedan narod postoji – rekao je na početku svog obraćanja prisutnima Mirko Bajić u ime Upravnog odbora NIU „Bunjevačkog informativnog centra“ čiji je inače član. - Ja se nadam da će u skorije vreme biti više od jednih novina – ukazao je Bajić između ostalog. - Mi smo tek na početku, ali znamo šta hoćemo.

Čestitka sekretara Milorada Đurića

- Čestitam ljudima u redakciji «Bunjevačkih novina» i čestitam ljudima u Bunjevačkom nacionalnom savetu i želim im uspešnu budućnost.

Bunjevačka zastava i u Novom Sadu

Zvanični deo programa promocije našeg lista završen je Divojačkim i Momačkim kolom u izvođenju dela folklornog ansambla BKC Subotica. Njegovi su članovi svojim dostojanstvenim držanjem još više skrenuli pažnju gostima na specifičnost i eleganciju bunjevačke nošnje. Ono što je najvažnije, sa istim dostojanstvom i elegancijom pre nego što su odigrali kolo, držali su i jedno od najvažnijih znamenja jednog naroda, a to je nacionalna zastava. Masa bliceva je zasvetlila, a sve su kamere bile uperene u bilo-plavo polje sa zlatnim motivima bunjevačkih simbola.

Bilo je to jedno ne samo izuzetno važno nego i veoma prijatno posle podne u zgradi Izvršnog veća Vojvodine, kao i prilika da se sa Bunjevcima upoznaju svi zainteresovani i to onako neposredno kroz takozvano ćaskanje uz sok i laganu zakusku. Bila je to ujedno i prilika da se proba čuvena rakija inače poznata kao „ljutovačka“ a čiji su izvorni „autori“ stanovnici bunjevačkih naselja oko Subotice. Ono što je te večeri za ekipu koja se na promociju uputila u Novi Sad bio najveći kompliment jeste činjenica da su svi primerci «Bunjevačkih novina» i «Bunjevačkih običaja» postavljeni na sto da se vide i naravno uzmu kao poklon, bukvalno planuli i pre samog početka prvog odnosno zvaničnog dela promocije. Prazan sto naša je najbolja ocena. ■

N. Budinčević
V. Vidaković

Momačko - divojačko kolo

BKC Subotica

Babić, sekretar Đurić, Vidaković

Strogo oko starog Bunjevca

Članovi Bunjevačke

VELIKO PRELO U SOMBORU

Pridsidnik BNS Nikola Babić prido je bunjevačku zastavu pridsidniku UG "Bunjevačko kolo" u Somboru Đuri Bošnjaku koji je izrazio nadu da će pisma "Kolo igra, tamburica svira" uskoro postati bunjevačka himna.

Autentičnost pri dočeku gostiju

Đura Bošnjak predsednik Bunjevačkog kola u Somboru

Ekipa Bunjevačkih novina uputila se u subotu, 4. februara, u Sombor, kako bi naše čitaoce izvestila o obilužavanju jednog od četri najznačajnija nacionalna datuma u praznićnom kalendaru Bunjevaca. Taj datum je Veliko prelo, a kao bunjevački nacionalni praznik u Državnoj zajednici Srbiji i Crnoj Gori održava se prvi put posli usvajanja nacionalnih simbola i praznika 23. decembra prošle godine na sednici Saveta Republike Srbije za nacionalne manjine.

Udruženje građana „Bunjevačko kolo" u Somboru reosnivano je tri puta i sva tri puta je svoj rad započinjalo Velikim prelom na Marindan - 2. februara. Oko 300 posetilaca, ljubitelja bunjevačkih običaja, nošnje i pisama, okupilo se u velikoj sali hotela «Sloboda». Na ulazu nas je dočekao par u autentičnoj bunjevačkoj nošnji. Sa osmehom na licu, na čistom bunjevačkom (još zvanično nepriznatom) jeziku uputili su nas za naš astal. Program je počeo u 20.30, a gostima se prvi obratio pridsidnik Udruženja građana „Bunjevačko kolo" Đuro Bošnjak, inače i potpridsidnik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine.

- U ime „Bunjevačkog kola" želio bih da pozdravim sve prisutne. Ovo je peto bunjevačko Veliko prelo i njime smo želili da nastavimo tradiciju – istakao je Bošnjak i dodao - Najlipša bunjevačka pisma «Kolo igra, tamburica svira» će, nadam se, uskoro postati himna svih Bunjevaca. Vrlo mi je drago što Vas vidim u ovolikom broju i čast mi je da mogu zvanično otvoriti Veliko prelo u Somboru.

Posli dobrodošlice upućene gostima, nastupili su članovi KUD „Ravangrad" koji su igrajući uz pismu „Kolo igra, tamburica svira" dočarali sav temperament, toplinu i lipotu stvaralaštva ljudi iz ovog dila Vojvodine. Nakon izvedbe ovog dila programa usledio je dugačak i srdačan aplauz svih prisutnih.

- Najsrdačnije pozdravljam sve prisutne prijatelje Bunjevaca i Bunjevce – kazao je pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog saveta Nikola Babić na početku svog obraćanja gostima. - Posli toliko vikova i nama Bunjevcima su na Savetu Republike Srbije potvrđeni nacionalni simboli. Pored zastave, koja je vrlo važna, imamo i grb. Sve su to znamenja koja u stvari jedan narod i čine narodom. Trudili smo se da odaberemo prave datume, a ovaj koji sad obilužavamo je datum kada su se Bunjevci prvi put u najvećem broju i posli tog najčešće okupljali, a to je Marindan. To je štogod posebno - istakao je Nikola Babić.

Babić je zatim prido bunjevačku zastavu Đuri Bošnjaku, koji je okupljenima kazao:

- Nacionalni savet je uvažio sve primedbe i ideje, a ja sam lično zadovoljan što smo i mi iz Sombora učestvovali u odlučivanju o simbolima. Mi ćemo od sad imati ono što vikovima nismo imali - grb i zastavu.

Posli svečanog dila manifestacije počela je dobra zabava uz bunjevačku muziku i pisme. ■

Nenad Budinčević

KUD Ravangrad

Bunjevačka zastava u Somboru

Predsednik BNS Nikola Babić predaje zastavu

Antun Mujić - prelo u Bikiću

OKASNILO, ALI ŠTETA DA SE NE ZABILUŽI

VAŠANGE U BAJMOKU

Bunjevački kulturni centar «Bajmok» je povodom božićnih praznika - na Badnje veče organizovao „Vašange“. Tradicionalni je običaj Bunjevaca da se na Badnje veče skupi grupa od pet – šest čeljadi, maskiranih odnosno obučenih tako da se ne mogu pripoznati, i da sa sobom nose instrumente za svirku, ali to u većini slučajeva nisu gitara ili harmonika već poklopci i varnjače pomoću kojih stvaraju veliku graju.

I tako se u Bajmoku skupilo devet veselih momaka koji su posli večere krenili u pohode i obilazak četri porodice (Buljovčić, Petrekanović, Aranj i Pokornić) kojima su uz veselje i zabavu čestitali Božić, Badnje veče i Isusovo rođenje. Na kraju su svratili u prostorije Radio Bajmoka, putem čijih su talasa svim Bajmočanima i sugrađanima čestitali Božić i pridstojeće praznike.

Liza Vuković i Mirko Bajić

Malo komičnog divana

U BIKIĆU ODRŽANO TRADICIONALNO „PRELO BREZ GRANICA“

VIŠE OD PISME I IGRE

Ovogodišnje „Prelo brez granica“ koje se već šest godina održava u Bikiću, malom bunjevačkom mistu u Madžarskoj, ostaće zapamćeno po tom što je prvi put pokazana bunjevačka zastava i po tom što je počela akcija skupljanja potpisa da Bunjevci u Madžarskoj ostvare pravo na manjinsku lokalnu samoupravu. Prelo je svečano otvorio Petar Lađević, sekretar Saveta za nacionalne manjine Republike Srbije. Kulturni program su izveli Mešoviti narodni orkestar i folklorni ansambl Bunjevačkog kulturnog centra iz Subatice uz pomoć KUD-a “Pačir”.

Nikad bunjevačka himna “Kolo igra, tamburica svira” nije lipče očekivala, nit su je Bunjevci slušali sa toliko ponosa, koliko je to bilo na ovogodišnjem “Prelu brez granica” koje je održano 21. januara u Bikiću. Razloga za to je bilo više. Ko prvo, prvi put je na prelu bio jedan državni zvaničnik, pokazana je zvanično, isto tako prvi put, bunjevačka zastava, a na prelu je pročitana deklaracija o pravu Bunjevaca da osnuju svoju manjinsku lokalnu samoupravu i već na ovom skupu je počelo skupljanje potpisa. Po novom madžarskom zakonu o pravima manjina, potribno je skupit hiljadu potpisa da bi se ovo pravo ostvarilo.

Ovogodišnje prelo, ko i ona ranije, organizovala je “Bunjevačka katolička čitaonica” iz Baje i s puno ponosa mu dala ime “Prelo brez granica”.

- Šesta je godina kako organizujemo “Prelo brez granica“ i obaško nam je drago što je ono, ne samo brez geografski, nego i brez nacionalni granica jel smo na prelo pozvali sve ljude koji žive u ovom dilu Bačke - kazo je Antun Mujić, pridsidnik “Bunjevačke katoličke čitaonice”. - Kako smo, mi Bunjevci, podiljeni državnom granicom, ovo je prilika da se svi nađemo na jednom mistu i da se lipo izdivanimo. Zdravo nam je drago što nam na ovaj dan dođu Bunjevci iz Subatice i Sombora jel nam tako pomognu da sačuvamo naš jezik, kulturu i običaje.

Ko što smo već kazli, na ovom prelu je prvi put bio jedan državni zvaničnik iz naše zemlje. Bio je Petar Lađević, sekretar Saveta za nacionalne manjine Republike Srbije, kojem je i pripala čast da svečano otvori prelo. Njegovim dolaskom na ovo prelo država je pokazla da podržava manjine, ne samo u zakonima, nego i u životu.

- Ne radi se samo o tim da država podržava manjine jel ona oće svima da pomogne - divani Lađević. - Ode se radi o transgraničnoj saradnji jedne manjine sa dvi strane granice. Ova saradnja Bunjevaca iz naše zemlje i Madžarske mož doprinet još boljoj saradnji dvi države iako su naši odnosi više neg dobri. Što se Bunjevaca tiče, mi podržavamo sve oblike saradnje sa njevom sabraćom u drugim zemljama i to je pravilo koje važi za sve manjine.

Prelo brez granica je održano uz podršku i veliku pomoć lokalne samouprave Bikića, jal Bačbokoda, kako se ovo misto zove na madžarskom s čime se pokazalo da ova država vodi računa o svojim manjinama i to ne samo kroz zakone i u divanu, nego i u ovakim priredbama.

- Prelo brez granica se već petu godinu održava u Bikiću, a njegova posebnost je u tom da se ode susritnu Bunjevci iz tri države, pa mi je čerez tog drago što se i na ovaj način čuva i niguje nacionalna samobitnost Bunjevaca - istako je Ištvan Mesaroš, gradonačelnik Bikića. - Lipo je vidit kad 700-800 ljudi zajedno slavi i odaje počast bunjevačkoj himni. Nadam se da ćemo se i nagodinu ponovo naći na ovom prelu i zajedno slavit.

Bunjevce iz Madžarske je najviše obradovala zastava koju njim je poklonio Bunjevački nacionalni savet koji se ove godine prvi put pojavio na ovoj svečanosti.

- Zadovoljstvo mi je što smo radost “Prela brez granica” podilili sa Bunjevcima iz Madžarske. Ovo je velik dan jel smo počeli poso na osnivanju manjinske samouprave Bunjevaca. Osnivanje lokalne samouprave je zdravo važno jel će tad obadvi države imati veće obaveze prema našoj braći koja ode žive, pa će i oni biti ravnopravni sa drugim manjinama - naglasio je Nikola Babić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog saveta.

Sve ovo što se događalo na “Prelu brez granica” zdravo je obradovalo Bunjevce iz ovog dila Bačke.

- Nama ovo prelo zdravo puno znači jel se tu sritnemo sa našom braćom iz drugi mista, a dolazak Bunjevaca iz Srbije nam pomaže da ne zaboravimo ko smo. Sami i odvojeni granicom osićamo se zaboravljenim i samima nam je zdravo teško sačuvati identitet - kaže Joso Kričković, Bunjevac iz Gare. - Veliki nam je problem što nas dile. Nemam ništa protiv Rvata, al naš identitet nije u rvatstvu. Mi smo Bunjevci i to oćemo da ostanemo. Moja majka ima 97 godina i nikad nije kazla da je Rvatica, neg samo Bunjevka. I naše pisme i pripovitke nikad ne spominju Rvate, nego se uvik kaže «Bunjevac». Nadam se da će ova akcija uspit i da ćemo dobit manjinsku samoupravu i onda će bit lakše održat naš jezik, kulturu, tradiciju i običaje. ■

J. Poljaković

MALO IZ ISTORIJE

Bikić je zdravo staro misto. Prvi put se pominje 970. godine kad je, po naredbi madžarskog kralja svetog Ištvana, ode saziđana crkva o čemu svidoče arheološki iskopi. Prvi talas doseljavanja Slovina se biluži 1526. godine kad ovo selo naseljavaje Srbi, Šokci, Hrvati i Dalmati. Kako su se kadgod Bunjevci često nazivali imenom Dalmati, mož se pritpostavit da u Bikiću žive od tog vrimena. Inače i ime Bikić se spominje od tog doba. Doseljenici pod imenom Bunjevci se prvi put spominju 1690. godine, baš ko i u drugim krajevima ovog dila Bačke.

I BAJMOK JE IMO SVOJE PRELO

Prve subate u februaru organizovao je Bunjevački kulturni centar iz Bajmoka Marinsko prelo u prostorijama K.P.S. „Jedinstvo-Egyšeg“. Bilo je ovo drugo prelo organizovano posli rata. Okupilo se 160 gostiju i veselilo se do nedilje ujutro uz ansambl Antuna Letića - Muneta iz Subotice, smijalo se uz skeč, kroz poeziju podsićalo na prelo i salaše, nije izostala krumpirača, listići, kolač sa makom. Sve Marije ili Marine dobile bi buket cvića.

Lizi Vuković, predsidnici BKC iz Bajmoka, Mirko Bajić, poslanik u Skupštini Vojvodine i član Bunjevačkog nacionalnog saveta, prido je jedno od najvažnijih znamenja Bunjevaca, zastavu. Tom prilikom je kazo da triba da čuvamo i nigujemo naš jezik koji će se učit u škuli od prvog do trećeg razreda, ko izborni predmet. Kazo je i 4 sveca koji će se obilužavati, a to su Veliko prelo, 23. februar, Dužijanca i 25. novembar. ■

Marija Horvat

Pere Tumbas - Hajo

PERE TUMBAS HAJO (29.04.1891-05.03.1967)

LIPOTA ZVUKA TAMBURICE

Subotica bi tribala da je ponosna što je iz njezinih nidara poniko Pere Tumbas-Hajo.Bio je virtuoz na tamburici, prinosio svoje notno znanje na podmladak, sačuvo od zaborava stare bunjevačke pisme i igre i komponovao nove.

Družeći se sa Tamburaškim ansamblom „Sledbenici Pere Tumbas-Haje“ dobila sam želju da malko probam proći putom kojim je prošo Hajo. U redovima koji slide proštijaćete šta su mi sve kazli oni koji su poznavali, jel bili bliski sa Hajom.

Posebna srića je saznat da Hajo ima živog sina. Potražila sam Kolomana (84) i ženu, Gizelu (71), vrlo su vitalni, obadvoje vole divanit, al se ne vole falit. Možda su bili iznenađeni što se kogod sitio oca, odnosno svekra - Pere Tumbas Haje. Bio je Hajo umetnik, boem i legenda, ne triba ga zaboravit. Koloman je rođen u Jukićevom sokaku (Sonje Marinković), kao jedinac mame Katice i tate Pere Tumbasa.

Na pitanje zašto nije krenio tatinim stopama Koloman kaže da su Hajine riči bile da je dosta jedna „bitanga“ u kući. Tata je bio stalno na putu. Ako nije bio u Madžarskoj, onda je bio u Austriji jel Švedskoj. Sića se sagovornik, da mu je Bogica za Božić kad je bio deranac donela pravu violinu, al je nestala. Sagovornik je skroman, taki je bio i tata Hajo. Kazo je ženi Katici „biću priznat kad ne budem živ“. Radio je Hajo jedno vrime u trošarini koja se nalazila na početku današnjeg Crnojevićevog sokaka, tu su salašari plaćali trošarinu kad su dolazili u varoš. Veliko poštovanje legenda je imo kod Aleksandra Arnickog, kapelnika tamburaškog orkestra u Radio Beogradu. On ga je odveo sa trošarine, tamo je sviro i živio od 1936-1941. godine. Ritko je dolazio kući, pa je Koloman s mamom išo u goste kod Haje koji je u privatnoj kući imo stan u Zemunu. Kad je tata bio kod kuće ondak smo išli da gledamo fodbal na „Bačkoj“. Posli tog bi nusput svratili u svaku mijanu da proslavimo jel pobedu jel poraz - kaže Koloman i nastavlja da kad se tata vraćo jedared iz mijane na putu je šuto mačku, a ona je postajala sve veća. Hajo je sviro puno u svatovima, između ostalog i kad se ženio poznati bunjevački književnik Marko Peić. Sviro je i u kafani „Mir“, bivši „Spartak“. U Crikvenici se ličio od bolesti pluća. Žena Katica je za svog života sve pridala u muzej prim- kajdanke kao notne zapise, sin Koloman čuva jedan okrugli astal duvanske boje umazan tintom. Na tom astalu Hajo je piso note - u kujni jel ispod logoša. Koloman je nasledio sluh za sviranje od tate, pa je sviro saksofon i klarinet. Puno albuma sa slikama podsićaju sina na poznatog tatu, na svakoj sliki je datum i gdi je slikano. Snaja Gizela kaže da je pokojni svekar bio veliki kavaljer, nikad nije dao da ona nosi paket jel kakvu torbu. U sobi kod Kolomana je pukla bura na lusteru, posli su došli da jave da je umro Pere Tumbas Hajo. Bilo je to petog marta 1967. godine. Sada počiva u miru na Senćanskom groblju.■

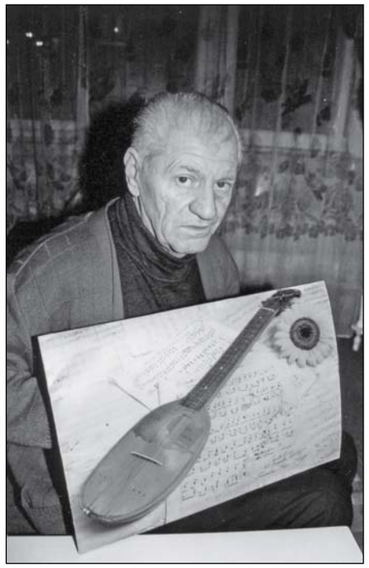
Marija Horvat

Naš reporter kod Kolomana, Hajinog sina

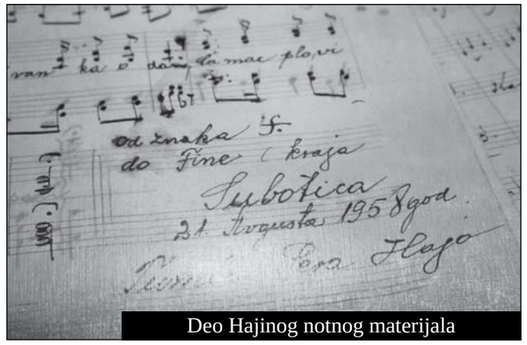
JOSIP IVIĆ, ŠEF ANSAMBLA „RIVA“

PIVO KOD HAJE

Josip Ivić (70), penzioner, šef ansambla „Riva“, u sićanju takođe nosi ime i lik Pere Tumbas-Haje. Sagovornik

je učio tamburicu kod Haje, ali je volio i pivanje. U K.U. D.Ž „Bratstvo i jedinstvo“ je pivo na priredbama. Sića se on da su od 1953-1955. godine u tamburaškom ansamblu pored „Meštera“ svirali: Braca, Grgo, Petin, Sivić. Davali su priredbe u Subotici, Bikovu, Bajmoku, Maloj Bosni. Omiljene pisme su bile „Da je višnja ko trišnja“, „Ej što ću nane“, „Moj čardače“.

Deo Hajinog notnog materijala

Josip Ivić je takođe zalazio sa Hajom u „Spartak“ i „Belu lađu“. Inače, Josipov tata je sviro primu kod „Meštera“ i Josip ga doživljava kao oca. Josip je učio tamburicu kod Haje godinu dana, naravno iznad „Borova“.

Sa posebnom pažnjom Ivić čuva i pokazuje plaketu na kojoj je Hajina „bisernica“(„primica“) sa notama, a u ćoši glava cincokera, sa datumom i potpisom Tumbas Haje. Josip se odlučio da svira gitaru i da piva u ansamblu „Riva“.■

ZVUK TAMBURICE U PARKU BOLNICE NA KLUPI

Katica Marganić radila je u bolnici kad je saznala da se piše o Haji. Sitila se jeseni 1966. godine kad je Hajo isprid Grudnog odeljenja sidio na klupi i sviro tamburicu. Mišljenja sam da je ovo baš lip kraj jedne pripovitke o jednom boemu, tamburašu, „mešteru“, čoviku velikog srca. Ovo je bio prikaz kroz sićanja oni ljudi koji su već duboko zagazili u treće životno doba, a srce im kuca malko brže kad čuju zvuk tamburice.

Vaš reporter je u svakom slučaju doživio lipe trenutke slušajući one koji su bili uz Haju i uz koje je on bio. I Vi, dok budete čitali, uživajte i slušajte - možda se čuju tamburice. Petog marta 2006. godine će biti tri godine kako Hajo odmara od burnog života na Senćanskom groblju. Nek počiva u miru.■

Hajin Grob

ZVONKO BOGDAN

I U PISMI GA SPOMINJE

Vaša reporterka je bila srićna kada je okrenila telefonski broj Zvonka Bogdana, kompozitora, tekstopisca i pivača koji je proslavio Bunjevce pismama o salašima, tamburašima, Bačkoj. Bio je vrlo fin i oduševljen da se kogod interesuje za Haju i oće da piše o njemu u novinama.

- Imo sam desetak godina kad sam upoznao Haju, koji je došo u Sombor na Bunjevačko prelo - u divanu mi je kazo Zvonko - bilo je to ko i u pismi što se kaže „U Somboru pedeset i neke“.

Ta lipa pisma ugledala je svitlost dana 1980. godine. Zvonko Bogdan je kompletan autor, znači da je napiso tekst i muziku. U pismi se spominje Pere Tumbas Hajo. Sagovornik dalje pripovida da je daleke 1962. godine Hajo bio član Narodnog pozorišta i da je učestvovao u obnovljenom pozorišnom komadu „Ča Bonina razgala“, koju je piso Maća Poljaković, a režiro Mirko Huska, glumac. Zvonko dalje kaže da je to bio najgledaniji pozorišni komad za sva vrimena. U tom komadu je bilo pivanja, igranja i divana iz bunjevačkog života. Hajo je učestvovao sa svojim orkestrom u cilom komadu, i on je i vodio program. Pere Tumbas Hajo bio je utemeljitelj tamburaške muzike i između dva rata, pa i posli. Tamburaši iz Vojvodine i Bačke su se oslonili na Hajin stil. Spomenio je i Zvonko Hajino sviranje u Radio Beogradu i da je orkestar Janike Balaža i Tamburaški orkestar Radio Novog Sada u stvari bila produžena ruka Pere Tumbasa Haje.■

Marija Horvat

U našu redakciju stiglo je jedno veoma zanimljivo pismo a koje nas je izuzetno obradovalo jer ukazuje na podatak da nas rado čitaju i druge nacionalnosti osim Bunjevaca. Ono što je još zanimljivije i što nas je ponukalo da ga i objavimo (u originalu, bez korekcija) po želji autora Ranka Radulovića iz Bajmoka jeste jedna neobična uporedna analiza bunjevačkog i srodnog govora drugog naroda o kome ćete moći da pročitate u tekstu pisma a koja nagoveštava da su dva naroda i pre dolaska na ove prostore zajedno živela u predašnjoj postojbini. Što se tiče vrednosti podataka iz ove analize u to nećemo da zalazimo ali eto prilike stručnjacima za lingvistička pitanja da se i ovim pozabave.

DAJ ZNATI KI ZJATI ili DA JE ZNAT KO ZJAT

Prošle godine /2005/ navršilo se je 60 godina od preseljenja Drežničara u Bajmok. To je bila, nadam se poslednja seoba, a koliko ih je bilo još nije poznato. Ono što se zna: Na sam kraj XVI vijeka /1699/ veći broj Srba naseljen je u okolinu Gomirja. Odakle su doseljeni nije još utvrđeno, a Milan Radeka pretpostavlja da su došli iz okoline manastira Krke /kod Šibenika/. Naime, dolaskom Srba u Gomirju je sagrađen manastir, a monasi za manastir dovedeni su iz manastira Krke. Pa, i ako se to prihvati, za vjerovati je da ni u okolini Krke Srbi nisu bili starosjedeoci povjesno duži period. Nedugo po dolasku, Austrougarska je vlada odlučila da jedan dio doseljenih preseli u Drežnicu i okolinu. Potomci mahom tih preseljenih, 1945, doseljeni su u Bajmok. Ali do preseljenja, nešto manje od dvije stotine i pedeset godina, živjeli su u Drežnici, malo odvojeni od većine nekada doseljenih, udaljeni od većine mjesta, bez saobraćajnica, pa su mogli sačuvati svoj jezik, odnosno svoje pamćenje uopšte.

Po svemu sudeći Bunjevci su ranije /početnim decenijama XVI vijeka/ napustili svoje stanište, a dobar dio je doselio u Bačku, pa se ovđe /ponovo/ životno susrećemo.

Ovaj ovlašni i kratki uvod bio je neophodan za razmatranje teme: Srodnost jezika Drežničara i jezika Bunjevaca.

Jezik Drežničara pripada jeziku za koji je, Književnim dogovorom potpisanim u Beču 1850. rečeno:

”2. Jednoglasno smo priznali, da je najpravilnije i najbolje primiti jušno narječje, da bude književno,...”

Slušajući govor Drežničara i govor Bunjevaca da se zaključiti da nema nikakve muke u sporazumjevanju jer:

- i jedan i drugi govor pripada istom /štokavskom/ narječju,
- imaju skoro istovjetnu jezičku građu /rječi/.

Ali ima i primjetnik razlika. Najznačajnija je razlika u izgovoru. Drežničari su i/jekavci, a Bunjevci ikavci. I jedni i drugi koriste infinitiv, ali način korišćrnja je različit. Bunjevci svoj infinitiv skraćuju gubljenjem /zadnjeg/ glasa i, a pri tome je često u riječi naglasak kratki na prvom slogu /gazit/. Zato se ima utisak da je riječ stješnjena, što govor čini bržim. Drežničari kažu gaziti, pa govor zvuči opuštenije. Bunjevci su prihvatili/zadržali glasove f, h i dž /čuju se u govoru/, a Drežničari ih nisu prihvatili ni u novija vremena. Ali prethodno trebamo viđeti kako je stručna javnost toga vremena /XIX vijek/ gledala na pojedine glasove. U vezi glasa h naša stručna javnost nije bila jedinstvena.U pomenutom Književnom dogovoru stoji: ”3. Našli smo za dobro i za potrebno, da bi književnici istočnoga vjerozakona pisali h svuda, gđe mu je po etimologiji mjesto, kao što i oni vjerozakona zapadnoga pišu h, kao što narod naš obadva vjerozakona na mnoga mjesta po južnijem krajevima govori.” Ali prije toga i Vuk je drugačije mislio. I ne samo Vuk. Lukijan Mušicki je bio protiv (”Preštampano iz ’Uranije’ pismo Lukijana Mušickog od 11. marta 1817. ... u 1838. anahronizam je, jer je to pismo učinilo da je Vuk 1818. god. izbacio h iz srpske azbuke, a dotle /1836. god./ primio ga je ponovo i tražio da se piše gđe mu je mjesto po etimologiji.”). Grigorije Geršić je bio za glas h /”Kako je i Gr. Geršić predlagao da se h i f zadrše za tuđe reči, i Vuk je tako nekako prošao kroz tesnac”/. Ali na Vukovo opredeljenje za h, odnosno da ga predloži Književni dogovor?, nema sumnje, uticalo je i opredeđeljenje Save Mrkalja, učitelja i potonjeg monaha manastira u Gomirju, ali u mnogo čemu i preteče Vuka Karadžića. Mrkalj piše:

”Za h seljani Srbije ne znadu: no malo uljudniji gotovo svagda ga izgovaraju i ja ga zato upotrebljavam.”

Azbuka Save Mrkalja je imala 29 slova /nije imala slovo dž/ pa ga mnogi smatraju tvorcem srpske azbuke.

Ponašanje Bunjevaca prema glasu h nije /bilo/ doslijedno. U nekim riječima su ga primili/zadržali, u nekim su ga mjenjali sa glasovima k, j ili v, a ponegđe ga izostavljali.

Drežničari su prema sva tri glasa /f, h i dž/ imali jednak odnos: nisu poznavali niti jedan od navedenih glasova. Glas f zamjenjivali glasom v, a dž se je ionako rijetko javljalo, pa su ga Drežničari zamjenjivali glasom ž /džep-žep/.

I Drežničari i Bunjevci su imali potrebu da neke glasove zamjenjuju drugim. Tako su Bunjevci mjenjali glas s sa c /sigurno-cigurno/, t sa k /svetnjača-sveknjača/, f sa p /jeftin-jeptin. I Drežničari mjenjaju f, ali ne sa p, d sa g /dlito-glito. I Drežničari žamjenjuju d, ali ne sa g. Drežničari zamjenjuju glas o glasom u /on, ona, ono-un, una, uno i dr./, ž sa š /nož-noš/, g sa k /bog-bok/, d sa t /lad-lat/, glas a glasom e /ustaša-usteša/.

Pomenuti treba i različito stezanje u riječima koje se završavaju na grupu samoglasnika ao, na pr. posao. Drežničar će reći posa a Bunjevac poso.

Naravno ima još različitosti, ali ni jedan od pomenutih jezika nije dovoljno izučen /naročito ne jezik Drežničara/.

Pored sličnosti koje su već pomenute /zajednička štokavčina, jezička građa, korišćenje infinitiva, bez obzira na različiti oblik/ srodnih ćinilaca ima još, kako očekivanih, tako i onih ”skrivenih”, tananih koje upućuju na /možda/ nekadašnju blisku vezu jezika, a i naroda. Ta srodnost postaje vidljivija kada se na jednom mjestu podastru narodne umotvorine jednog i drugog naroda, naravno one koje su slične, a pogotovu one koje su istovjetne.

Pomenuću neke riječi koje nisu baš uobičajene izvan govora Bunjevaca i govora Drežničara:

Aja /rječica za odbijanje/, ajde /rječica za naređivanje/, blago /stoka, marva/, brez /bez/, vaki /ovakav/, vijar /jak vetar/, duša /čovjek/, zadana /u toku dana/, žmare /čvarci/, krma /stočna hrana-sjeno/, povazdan /po cjeli dan/.

Zanimiljivo je da ni Drežničari, a ni Bunjevci nisu sačuvali pridev vas-sav-a u ovoj složenici su ga i jedni i drugi sačuvali /, prten, prvina, sapište, sikira/ prirodno bi bilo da Drežničari kažu: sjekira/, ušica /Bunjevci/, a ušice /Drežničari/.

Glagoli u infinitivu: dotrajati – dotrajat, đikati – đikat, gojiti – gojit, izmetnuti /se/ - izmetnit /se/, prožagati – prožagat.

Riječi kod kojih postoje značajne sličnosti: binjište /kod Drežničara je mjesto ukraj guvna gđe se baca pepeo. Kod Bunjevaca je ”mjesto gde se životinje uvlače, sklanjaju od nevremena i spavaju (najčešće o psu”). Ako se prihvati mišljenje da je riječ bunjušte izvedena od riječi bunja, a da je riječ bunja-po nekim izvorima albanskog porijekla, onda se može razmišljati o tome da su prijeci Drežnjičara i Bunjevaca (ili su tada bili jedno) živjeli u neposrednoj blizini albanskog življa, luk / kod Drežničara/ - lug, biljek – beljeg, maune, ucjelo – nacilo, naga – nagal.

Posebnost su nazivi dnevnih obroka. Drežničari će reći: ručak, užina i večera, a Bunjevac: ručak, užna i večera /za doručak, ručak i večeru/. Ovu ”neuobičajenost” primjetio i Vuk, pa je stavio zabilješku u Rječnik: ručak 1) objed 2) (po jugoz.kr.) vide doručak. Vuk nas upućuje na dvije stvari: da se riječ ručak odnosi na doručak i da se tako govori u jugozapadnim krajevima. Ovo bi, takođe moglo značiti da su i Drežničari /njihovi prijeci/ i Bunjevci nekada živjeli u ”jugozapadnim krajevima” /i da su bili bliski/.

Ima jedan glas /bolje reći: dvoglas/ koji se je od davnina sačuvao u i jednom i u drugom narodu, mada je kod Bunjevaca i izraženiji i očuvaniji. Riječ je o dvo/glasu koji se je u glagoljici zvao dzelo, a pisao je se /po uglatoj glagoljici/. Čitao se je kao stopljeno d i z. U Drežnici je sačuvan u jednom nadimku – dzina. Bunjevci imaju /između, možda, ostlih/ jednu riječ koja, ako se kaže dobronamjerno lijepo zvuči: rondzat.

I u narodnim umotvorinama ima dosta sličnosti, bolje reći istovjetnosti. Naročito je to vidljivo u poslovicama i izrazima. U grupu u kojoj se pominje Bog /prvopomenuta je bunjevačka/ su: Bog da mu dušu prosti – Bok da mu dušu prosti, Bog stobom – Bog stobom, Bogo moja – Bogo moj, Bogu iz leđa – Bogu za leđima, Bože me ne pokaraj – Bože me ne pokaraj, /Drežničari nisu sačuvali riječ karati, a pokarati se koristi samo u vezi sa Bogom, odnosno samo Bog može nekoga pokarati/, Božemprosti – Bože prosti, Na pravdi Boga – Na pravdi Boga.

Posebnu grupu čine poslovice i izrazi:

Zlu ne tribalo – Zlu netrebalo, Zdrav ko dren – Zdrav ki dren / Bunjevci su davno doselili u krajve gđe ne raste dren/, Čeka ga ko ovca nož – Voli ki ovca noš, Jezik prigriza, da Bod da – Jezik pregrizla, Našo đžak zakrpu – Našla krpa zakrpu, Ne gori ti kuća pod nogama – Ne gori kuća, Pliva ko sikira u vodi – Pliva ki sikira.

Ima umotvorina koje su, sasvim je nedvojbeno, nastale još u pra/postojbini. Nije čudo što su ih Drničari sačuvali, jer drežnička vrlet se ne razlikuje puno od one u /možda/ ”jugozapadnim krajevima”, ali Bunjevci su davno napustili te krajevi:

Čuva ko malo vode na dlanu – Pazi ki zeru vode na dnu, Okretan ko dolnji žrvanj, Okretan ki donji žrvanj, Čovik snuje, a Bog određuje – Čojk snuje, Bok odlučuje, Dogorilo do noktivi – Dogorilo do nokata, Di je blaga tamo je i vraga – Đe ima blaga ima i štete, Krpež kuću drži – Okrp kuću drži, Novo sito na klinu visi – Novo sito na klinu visu.

Zagonetka je i upućujuća srodnost u izrazu: Nema ni Boga jekina – Ni Boga Jekina. Središnja je riječ joka- -Joka. Vuk daje objašnjenje: ”Joka hip. Jovana ” / a kod Jovane upućuje na Jovanku, primj. RR / . Prema tome moglo bi se reći: Ni Boga Jovanina /ili Jovankina/. Bunjevci imaju Jovanu i Jovanku, ali nemaju Joku. Drežničari nemaju Jovanu, ni Jovanku, a pogotovo nemaju Joku. Tačnije je, možda, reći ta imena nisu sačuvali u svome imenoslavu.

Svestranija i stručnija istraživanja govora Bunjevaca i govora Drežničara vjerojatno bi otkrila ono o čemu se do sada samo nagađa /ili se još i ne nagađa/.

Objašnjenja

1. Milan Radeka: „Gornja krajina-Karlovačko-vladinastvo“, Zagreb 1975.
2. „Književni dogovor“ , Polemike u hrvatskoj književnosti, Tom 2., Mladost, Zagreb 1982.
3. Marko Peić-Grgo Bačlija: Rečnik bačkih Bunjevaca, Matica srpska, Novi Sad-Subotica 1990.
4. vidi pod 2.
5. Radivoj Vrhovac: „Matica srpska i srpski jezik“, Matica srpska 1856-1926., Izdanje Matice srpske MCMXXVIII
6. Meša Selimović: „Za i protiv Vuka“, Bigz 1987.
7. Enciklopedija Jugoslavije, Tom 1., Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb 1984.
8. Vuk St. Karadžić: „Srpski rječnik“, Nolit, Beograd 1975.
9. Narodne umotvorine Bunjevaca uzete su iz „Narodne umotvorine bačkih Bunjevaca“, Marko Peić-Grgo Bačlija, izdavač Obnoviteljska bunjevačka matica, Subotica 1977.

KADGODAŠNJE PROSLAVE DANA ŽENA

Za koji dan okrenićemo nov list kalendara i zakoracit u misec mart. U njeg su se smistili početak prolića, cvatanje prvi ljubičica i Dan žena, pa ko da je sav u znaku cvića.

Tragom sićanja

Sićanje me vraća u davne sedamdesete i osamdesete godine prošlog vika i ondašnje osmomartovske proslave. Centar varoši prid Osmi mart vrvio je od ljudi. U izloge, ti dana brižljivo uređene, pomećane su «ženske» stvari - od garderobe i nakita do kuhinjski krpa, kecelja i posuđa, a izmed nji natpisi, čestitke, mašne, cviće i crvena srca. U «Na-me», caklarnice, parfimerije i slične radnje skoro da se nije moglo uć. Kupovani su darovi za mame, majke, žene, sestre, divojke... Domišljatiji trgovci prodali su i onu robu što je misecima ležala na ravovima. Kod krojačice i frizerke, zbog velike navale, red se moro zakazat unaprid. U obdaništima i škulama pravljene su priredbe za mame. Dica bi izvela skeč, recitacije, pismice i igre. Mamama su podilila male, al najlipše i najdraže poklone, svojim ručicama napravljene. Ni mame nisu u obdanište odlazile prazne ruke. Te poklone dica su veselo i s radošću davala vaspitačicama, tim dragim tetama dičjeg svita. Sve je to bilo protkano toplinom i iskrenošću. Ako mama kojim slučajom nije donela poklon, jel ako se on ditetu učinio suviše mali naspram drugi, ono nije znalo sakrit tugu, a katkad i suzice. Poučene valjda tim iskustvom, mame su škulsku dicu upućivale na kupovinu zajedničkog poklona učiteljici.

Plan proslave

Glavna proslava za zaposlene žene održavala se u preduzećima i ustanovama. Opštinski sindikat je sastavio «govor» na nikoliko stranica, umnožio ga i razaslo svim pridsidnicima sindikata. A pridsidnik, koji je većinom bio bolji radnik jel majstor iz proizvodnje, radni mantil i alat zaminio je taškom. Ti dana bio je glavna ličnost, muvo se i važno šećko tamo-vamo po preduzeću; pravio spiskove u kadrovskom, brez najave ulazio kod generalnog, domunđavo se s šeficom računovodstva; naručivo piće i pecivo, dovodio u red svečanu salu, razmišto astale i stoce, isprobavo zvučnike i kasetofon, i što je najvažnije - kupovo poklon za žene. Nuz obavezno cviće oni su isprva bili jednostavni, recimo vaza, čaše, čaršap, šoljice i slično. Kako su se godine nizale, bivali su vridniji i skuplji, pa se kupovo kristal, «ambasador» ćebad, krevetske garniture, aparati za domaćinstvo. Ženama su davani novčani bonovi, prirređivane večere u kafani, organizovani izleti u poznata mista širom Jugoslavije, a katkad i izvan nje. Sindikat nije šporovo, a ako nije bilo dosta - potovalo se i s redovnog žiro-računa. Vladalo je pravo nadmećanje i utrkivanje. Poklon je bio pokazatelj finansijske moći preduzeća i glavna tema u varoši. Istina, one velike fabrike, di su većinu zaposleni činile žene, nisu se upuštale u trku.

Izostavljene

Domaćice i žene sa sela i salaša, što od jutra do mraka rintaju u domaćinstvu, bašči, vinogradu jel na zemlji, za koje se kazivalo da nigdi «ne rade», bile su izvan svi ti osmomartovski događanja. Sićam se da se komšinca mi, snaš Marta, vrimešna žena, koja se ti godina doselila u varoš, nije mogla čudom načudit što se diže tolika prašina oko Osmog marta. «Zanemariva se», kazivala je, «lip običaj Materica, a uvodi niki nov svetac šta li».

A danas?

Promine u društvu poslidnji godina vidljive su i u načinu obilužavanja Dana žena. U ovo vrime protiče uglavnom radno, sindikat više ne piše govore, nema nadmećanja u poklonima, a ako se i daju, samo su simbolični. I mišljenja žena o Osmom martu su različita. Ima oni koje ne kriju žaljenje što se ne proslavlja ko kadgod, i oni koje tvrde da nisu ni onda za njeg marile, a i sad njim ništa ne znači. Jedne ga proslavljaju i danas, čak i kad u firmi izostane svečanost kadre su se same postarati za provod. Druge bi ga ukinile, treće bi ga osmislile potpuno drugačije i tako u nedogled. U jednom se sve slažu: ako se društvo i porodica site žena samo jedared godišnje, onda kurtala bilo i Osmog marta.

Gabrijela Diklić

HOROSKOP ZA MART

Priprema: Dragan Tovarišić

OVAN: Ovog miseca imaćete tušta više snage suočit se sa poslovnim problemima šta ste ji imali u dosadašnjem perijodu, pa bi i rezultati mogli bit tušta bolji, posebno krajom miseca. Na ljubavnom planu tvrdoglavo ćete tirat po svom, pa mož bit i gore nego šta je bilo.

BIK: Kroz dobre odnose s prijateljima, posebno onim poslovno jakim, možte napridovat i više nego šta ste mislili. Tribate samo iskoristit tu pogodnost, a uz vašu poslovičnu izdržljivost rezultati ne smidu izostat. Ponosni ste na svoju voljenu osobu i rado ćete se skupa nać u veselom društvu.

BLIZANCI: Spremni ste sve dat od sebe da uspijete u svojim poslovnim namirama, al vam triba i dobra duovna nadgradnja. Ipak, uspićete u svojim namirama i doć do priznanja. Čerez posla zanemarivat ćete ljubavne el bračne obaveze, šta vam se mož osvetit.

RAK: Poslovi vezani za inostranstvo el prosvitu mogu vam donit tušta uspiha. Možbit da će vam tribat i niki zajam, čerez čega ćete posli morat tušta više radit, al kako želite uspit ni to vam neće bit teško. S voljenom osobom se dobro razumite, uglavnom intuitivno, pa će vam proliće otpočet s pismom.

LAV: Tušta novaca će ovog miseca proć kroz vaše ruke, a od vas zavisi koliko će ji ostat u njima. Tribate obuzdat svoj potrošački poriv i ostavit nešta i za gore dane, koji će prije el posli doć. Na ljubavnom planu tek krajom miseca mož bit bolja situacija, čerez tog šta će vas namisto razuma strasti nosit.

DIVICA: Veći dio miseca bićete okrenuti javnosti, javnom pojavljivanju i uspihu u javnosti, šta je dobro onima šta se bave pravom, medijima el politikom. Nećete zanemarivat ni voljenu osobu s kojom vas veže tušta zajedničkog.

VAGA: Pridstoji vam naporan poslovni period, ako ga ne budete priskočili čerez zdravstveni problema el se bavite zdravstvenim pitanjima. Rezultate ćete vidit tek u kasnijem periodu, pa se možte i razočarat i stat na polovini puta. Nervozu sa posla nemojte prenosit u ljubavne odnose.

ŠKORPIJA: Pripadnici ovog znaka šta se bave izradom el prodajom umitnički vridni predmeta mogu imati fajn uspiha i financijski dobro proć. Ako imate odraslu dicu, možte bit ponosni čerez njiovi postignuća. Na emotivnom planu bićete zaneseni lipotom svog partnera.

STRILAC: Svi poslovi vezani za kuću, uzimajuć u obzir i promet nekretnina, mogu vam donit dobru zaradu. Istom možete dosta vrimena proves i u sređivanju stambenog prostora. Svoje slobodne trenutke provešćete u društvu porodice u lipim intimnim divanima.

JARAC: Vodićete značajne poslovne prigovore, čerez čega biste mogli otić i na neko kraće poslovno putovanje. Poslovi vezani za trgovinu el komunikacije mogu vam donit najviše. Ljubavni odnosi su tušta usklađeni i ne pristavljaju vam opterećenje za napridak u karijeri.

VODOLIJA: Da biste došli do bolje zarade, a svakako ćete doć, morate prvo rišit nike pravne probleme, pa tek onda krenit u realizaciju svoji dobro zamišljeni planova. Možbit da ćete rišavat i pitanje zaostavštine. Biće vam potribna i podrška emotivnog partnera, koja bi ovog puta mogla izostat.

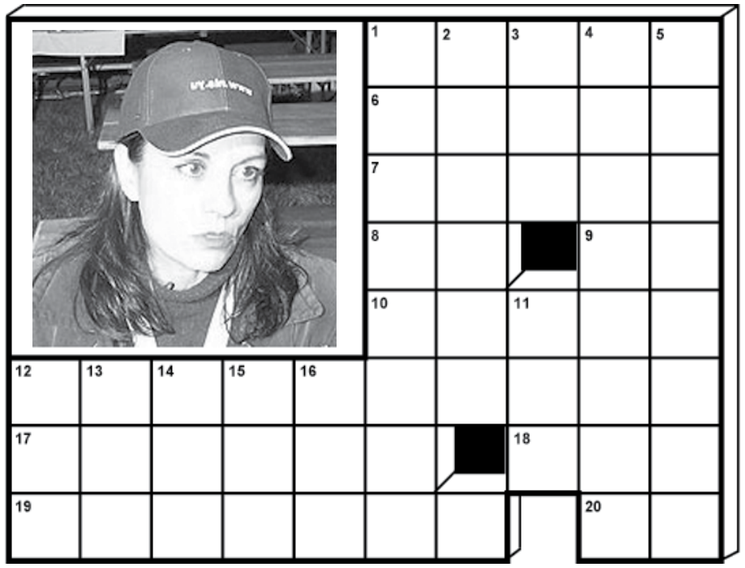
RIBE: Puni snage i energije probaćete rišit sve zaostale probleme, al osim volje i snage potribno je tušta tog da se poklopi da biste uspili u svojim namirama. Tek u drugoj polovini miseca kockice će se složit.

Priprema: Dragan Tovarišić

UKRŠTENE REČI

VODORAVNO: 1. Ni hladno ni vruće; 6. Predmet rasađivanja; 7. Državnica, Korason; 8. Domaće govedo; 9. Hemijska oznaka za Americijum; 10. Prilično mala, omalena; 12. Glumica sa slike, Ljiljana; 17. Muško ime; 18. Jelo; 19. Scena, pozornica; 20. Pritoka Dunava u Austriji;

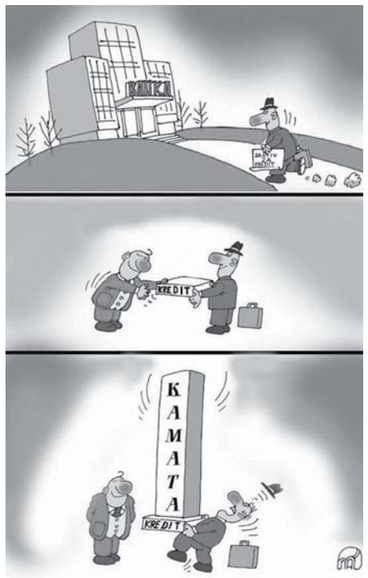
USPRAVNO: 1. Vrsta životinje; 2. Pohlepne; 3. Šampioni, asovi; 4. Manji prokopi, kanali; 5. Akomodiran, priviknut; 11. Jedna od oznaka za audio-vizuelne formate u računarstvu; 12. Česta uzrečica u Srbiji; 13. Predgrađe Varšave; 14. Asocijacija drvoprerađivačkih tvornica (skr.); 15. Američki političar, Al; 16. Reka u Rusiji.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: važan, Azija, silan, Ilan, liv, t, Malavi, OUR, osam, sesti, RTV, malter.

ŽACKANJA

- Demokratija nam je napridovala: mož se čut i glas seljaka. Takoreć vapaj.
- Tušta tog završiđuju ovi šta privređuju.
- Bolje bit gladan uspiha neg kruva.
- Razvili su mobilnu telefoniju. Sad se igraju gluvi telefona.
- Ružno pače mož postat i Labus.
- Koliko nas košta - Koštunica?!
- Vuk dlaku minja, a Danicu privlači.
- Povuko je potez. Na G17.
- Naša fatamorgana: prazna Skupština a puna Radikala.
- Zar Sve to mora bit tako?!
- Sa Bunjevcima nima šale. Oni se šale sami sa sobom.
- Govori srpski da te cili svit - mrzi.
- Spremni smo za izgradnju brzi pruga: kupili su lokomotive stare 35 godina.
- Pisma nas je održala. Turbo-folk?!
- Sloboda štampe je zagarantovana: novinari mogu slobodno kukat do mile volje.

ZADUŽBINE I ZADUŽENJA

Sunce će opet nama da sine, narod neće morat da brine: siće ovi sa političke bine i gradit svoje zadužbine.

Sad još izvršavaju naređenja,namisto zadužbina čine zaduženja.

To je svit bez poređenja i postupcima bez obrazloženja.

Al kad nestanu sa političke scene i njiovo vrime zanavik mine, kad se razbole, ostanu bez dice i žene moraće gradit velike zadužbine.

Zadužbine za buduća vrimena, da se možmo sićat njiovi imena. Zadužbina za vrimena bez brimena njiovom pokajanju biće primena.

SAVREMEN MUŠKARAC

SAM SVOJ FRIZER

Priprema: Snježana Luetić Vujić

Nije dobro, a ni pohvalno imati frizuru koja je ošišana tako da ne možete da je doterate sami svaki put kada vam se ukaže prilika za to. To nema veze samo s tim da li vam je kosa očešljana manje ili više uredno - urednost se podrazumeva, kao i čistoća.

Mada su u savremenom dobu jako popularne veoma kratke muške frizure, niko ne kaže da savremeni muškarac ne može imati dužu kosu. Nošenje duže kose, naravno, podrazumeva dodatnu negu. Ako spadate u ovu grupu muškaraca, trudite se da imate barem jasno definisan razdeljak - na sredini ili sa strane, u zavisnosti od forme koju ste izabrali. Imajte u vidu i to da nošenje nekog odela zahteva skupljanje duge kose u rep. Regulisanje izgleda podrazumeva i upotrebu gela, pene ili voska. Upotrebom tih preparata dobijaju se različite forme, koje se mogu kreirati u zavisnosti od doba dana, prilike ili želja. Uz veoma malo truda tako možete postići izgled japija ili čoveka koji je spreman za neobavezan noćni provod.

Uz odgovarajuću frizuru idu i dodaci, kao što su duža ili kraća brada, duži ili kraći zulufi, šiške, repovi koji se spuštaju oko ušiju, dok je kosa oko vrata sasvim ošišana. Sve to podrazumeva održavanje koje se mahom može postići trimovanjem, što je opet akcija koju možete sprovesti sami, bez odlaska frizeru, ili uz verbalno savetovanje s onim ko je zadužen za oblik vaše frizure.

Danas nisu retkost ni muškarci s ofarbanom kosom. Ako se već opredelite za taj oblik pojavnosti, trudite se da vam kosa ne bude oštećena upotrebom hidrogena ili drugih sredstava, kao i da kolorit bude u skladu s vašim stilom oblačenja. To nema veze s modnim trendovima (oni svašta umeju da preporuče) nego s vašim odrazom u ogledalu - ukoliko tamo vidite žrtvu mode, znajte da nešto nije u redu.■

ZIMSKA NEGA RUKU

Prava lepota leži u detaljima: savršeno našminkano lice će, ma koliko fenomenalno izgledalo, „izgubiti“ nekoliko poena ako su ruke nedovoljno negovane. Uopšte, lep izgled je stvar upravo ovakvih detalja - nenametljiva nega učiniće da izgledate sjajno pre nego gomila slojeva šminke ili besomučno nanošenje skupih krema.

Na stanje ruku posebnu pažnju treba obratiti tokom zime. Vremenski uslovi u kombinaciji sa „slabijom“ ishranom mogu dovesti do toga da koža ruku postane suva i osetljiva. Sve i da ne primetite promenu kvaliteta kože, na ove procese ukazaće pouzdan „indikator“ stanja ruku: nokti. Naime, najčešće prvo stradaju nokti (postanu krti i iskrzani), što je signal da treba otpočeti sa upotrebom neke blage kreme, ali i pojačati dozu proteina u ishrani.

Ne morate tragati za specijalnim i skupim kremama: dovoljno je da izgradite naviku svakodnevne nege ruku (npr, da pred svaki izlazak namažete ruke tankim slojem losiona). Postoji niz sitnih radnji kojima možete popraviti stanje kože - posle ispijanja čaja, iskoristite parče limuna da premažete kožu ruku koja će nakon toga biti meka i glatka. Iako ovo zvuči kao preterivanje, nije loše ni koristiti rukavice prilikom pranja posuđa - time se ruke štite od erozivnog dejstva vode i deterdženta.

Kada ste „zadovoljili“ sve navedene kriterijume, tada treba razmisliti i o estetskoj nezi. Ona podrazumeva redovno održavanje stanja noktiju, uklanjanje slojeva laka i brigu o zanokticama. Pravilna higijena ruku sprečiće razna (neprijatna) gljivična oboljenja, a vašem izgledu dodati onu neophodnu crtu kvaliteta.

Zanemarite savete o (skupim) promenama stila i kozmetičkim markama: prava dama raspoznaje se upravo po rukama.■

Priprema: Snježana Luetić Vujić

LAŽNA ZDRAVA HRANA

Rešile ste da obratite malo više pažnje na to šta jedete - pecivo iz pekare i brza hrana jesu, pa, brza rešenja, ali biste vi ipak da se hranite nečim zdravijim? To je odlična ideja. Zdrava hrana vam pomaže da ostanete u formi i da lakše podnesete svakodnevne izazove. Kako zdrava hrana postaje sve popularnija, sve se više ljudi opredeljuje za nju. Nažalost, to ima i jedan negativan efekat: različite firme će pokušati da vam „uvale“ svoj proizvod kao zdravu hranu, a namirnica koju vam nude uopšte neće biti toliko zdrava kao što na prvi pogled može da deluje. Na šta, konkretno, mislimo? Koja je to navodno zdrava hrana s kojom bi, zapravo, trebalo biti oprezan?

Razne grickalice sa suvim voćem i/ili koštunjavim plodovima: one deluju zaista primamljivo - znate da će zadovoljiti vašu žudnju za slatkišima, veoma su ukusne, plus bi, na sve to, trebalo da budu i zdrava hrana. Sad, slatke i ukusne jesu, ali ovakve grickalice ipak ne spadaju u najzdraviju hranu - sadrže rafinisane sastojke i isto toliko masti i kalorija koliko i čokoladice. Kada kupujete ovakve proizvode, obratite pažnju na to šta je u njima vezivna masa - najčešće su to med, glukoza ili čokolada, što je sve veoma kalorično. To ne znači da ovakve proizvode morate po svaku cenu izbegavati, ali nemojte njima umirivati sopstvenu savest da, eto, jedete zdravo, već ih tretirajte kao ono što jesu - kao slatkiše. Ako hoćete nešto slatko a zaista zdravo, uzmite sveže voće.

Sokovi i frapei: mogu da budu veoma ukusni, ali i njih treba tretirati kao slatkiše, ne kao zdravu hranu. Prilikom proizvodnje sokova iz voća se gube vlakna, a ostaju šećer (plus se u sokove i doda šećer) i njihov specifičan ukus. Neki vitamini se u izvesnoj meri zadrže u sokovima, takođe. Nije da su ovo potpuno nezdrave namirnice, ali svakako jesu kalorične - i, kao što smo rekli, možete ih svrstati u kategoriju „slatkiši“. Dakle, konzumirajte ih povremeno i u malim količinama.■

GOJAZNOST – ZNAK ZA ALARM!

Neki će vam reći da su bolesti srca i šećerna bolest u velikoj meri nasledne. To je tačno, međutim, to nisu bolesti koje morate naslediti, čak ni ako su vam oba roditelja bolovala od njih - ukoliko obratite pažnju na svoj način života, ove bolesti možete izbeći. Jedan od glavnih načina za izbegavanje je održavanje normalne telesne težine.

Da biste bile sigurne, pogledajte svoje telo u ogledalu: naslage na bokovima ne predstavljaju zdravstveni problem, ali masne naslage na stomaku ga predstavljaju - upravo masne naslage na stomaku mogu da dovedu do povišenog krvnog pritiska, bolesti srca i krvnih sudova i šećerne bolesti. U Evropi se smatra da svi muškarci kojima obim struka prelazi 100 centimetara i sve žene kojima obim struka prelazi 85 centimetara spadaju u rizičnu grupu.

Prema novijim istraživanjima, naslage na stomaku povećavaju i rizik od Alchajmerove bolesti kod osoba starijih od 70 godina. Plus, pokazalo se da masne naslage na stomaku povećavaju mogućnost da obolite od raka debelog creva, kao i od raka jetre, pankreasa, grlića materice i jajnika, a kod muškaraca se povećava i rizik da obole od kancera prostate i želuca.

Izmerile ste obim struka i ustanovile da spadate u rizičnu grupu, šta sad? Konsultujte se sa lekarom o promeni režima ishrane (moguće je da nije neophodno ništa drastično - u principu se radi o tome da izbegavate masna i zapršena jela, slatkiše, povrće bogato skrobom i ugljenim hidratima, sosove, kremove i gotova jela, a da unosite što više tečnosti (negazirane), ribu, nemasne mlečne proizvode i zeleno povrće u neograničenim količinama) i počnite da se bavite kardio vežbama (recimo, brzo hodanje ili plivanje). Preskakanje konopca takođe vam može pomoći.

Međutim, nikad niste vežbale, niste sportski tip i ne ide vam se u teretanu! Nije problem. Nikad nije prekasno da se počne, a taj početak može da bude i 45 minuta brzog hodanja svakog drugog dana. Jednom kad steknete kondiciju, bilo bi poželjno da radite i vežbe za zatezanje stomačnih mišića, pošto će vam to prvo ukloniti masne naslage sa stomaka, a kako izgradite stomačne mišiće, tako će i verovatnoća da vam se masne naslage vrate biti manja. Kad govorimo o zdravlju, uopšte nije neophodno da izgledate kao mišićave devojke sa televizije - umerena fizička aktivnost biće u najvećem broju slučajeva sasvim dovoljna da vas održi zdravom. Naravno, to što ćete biti vitkije i što ćete biti dobro raspoložene (što zbog izgleda, što zato što bavljenje fizičkom aktivnošću - makar ona bila i umerena - popravlja raspoloženje) sigurno vam neće smetati.■

Piše: dr Andrija Peić

STRUČNA RIČ

SUZBIJANJE KOROVA U STRNIM ŽITIMA

Zbog zakasnile sitve samim tim i slabijeg razvoja pšenice triba očekivati intenzivan razvoj korova.

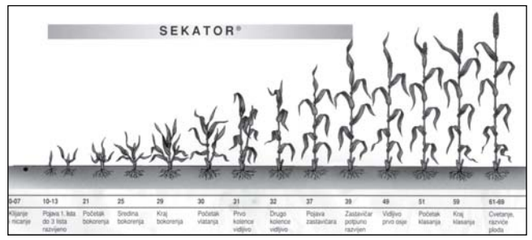
Dva najbitnija korova u strnim žitima su palamida i prilepača. Palamida pridstavlja višegodišnji korov koji može da naraste i do dva metra visine. Razmnožava se simenom i rizomom. Ovaj korov je veliki konkurent gajenoj biljci kada je u pitanju ishrana i voda a i prilikom kombajniranja može da zatvori sita i da dođe do rasipanja pšenice.

Prilepača je jednogodišnji korov, otežava žetvu jel se lipi za heder kombajna. Prilikom kombajniranja podiže vlažnost zrna što zaktiva dodatne troškove. Ovo je karantiski korov i u simenskoj pšenici ne smi da se nađe ni jedna biljka.

Pored navedenih korova u pšenici se često nađe gorušica, bulka, štir, pepeljuga, ambrozija, čičak i druge.

Za suzbijanje korova koriste se preparati sa aktivnom materijom 2,4 D selektivni sistemični hormonalni herbicidi Monosan, Herbisan, Korovicid i dr. Koriste se pri temperaturi od 5 do 25 stepeni Celzijusa kada ne postoji opasnost od noćnih mrazeva. Koriste se od faze razvoja pšenice sa tri lista pa do okončanja bokorenja. Nedovoljno su efikasni za suzbijanje karantinskog korova prilepače pa se ne mogu primenjivati u simenskoj pšenici. Imaju negativno dilovanje ukoliko se primene nakon bokorenja. Glavni razlog zbog koga se ovi preparati primenjuju je njiova niska cina i jednostavnost primene. Kod pšenice se koristi jedna i po do dvi litre po hektaru tretiranjem od sridine bokorenja pa do formiranja prvog kolenca. Ne mogu se primenjivati u ovsu jel značajno umanjuje prinos.

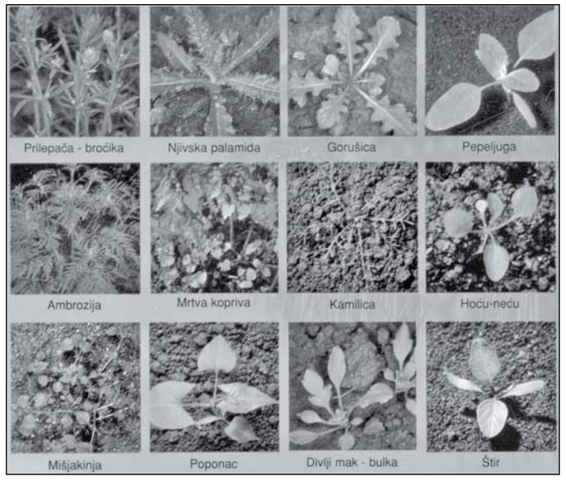
Mustang je preparat koji sadrži dvi aktivne materije pa je njegov spektar dilovanja na korove daleko širi. Pri primeni od 0,6 litara po hektaru suzbija palamidu, prilepaču, bulku, koprivu, štir i ambroziju - maltene sve korove izuzev dvornika i ljubičice. Koristi se pri temperaturi od 5 do 25 celzijusovih stepeni. Vrlo brzo se upija priko lista i na taj način zaustavlja dalji razvoj korova. Koristi se od momenta bokorenja pa do razvoja dva kolenceta. Brzo se razgrađuje u kontaktu sa zemljištem pa se posli primene Mustanga nakon skidanja pšenice može sijati bilo koja kultura. Ukoliko dođe do presejavanja nakon primene Mustanga može se sijati jara pšenica, jari ječam i ovas.

Peak 75-UG je novi selektivni herbicid za folijarno suzbijanje širokolisnih korova u pšenici 20 grama po hektaru uz dodatak okvasivača Ekstravona u količini 100 mililitara po hektaru. Koristi se u fazi tri lista pa do kraja bokorenja pšenice.

Dugotrajno dilovanje

Peak ima produžnu efikasnost i dugotrajan uticaj na spričavanje nicanja korova jel diluje i priko zemljišta. Ova osobina preparata omogućava da i pri štogod ranijoj primeni i razvučenom nicanju korova usiv ostaje nezakorovljen u dužem vrimenskom periodu. Nakon primene Peaka naredne godine ne triba sijati šećernu ripu.

Sekator

Herbicid iz grupe sulfonil uree sa dvi aktivne materije od kojih jedna efikasno suzbija jednogodišnje širokolisne korove u pšenici i ječmu kao što su palamida, prilepača, gorušica, pepeljuga, štir, bulka, popanac i drugi. Druga aktivna materija je protektant koji podstiče razgradnju herbicida u strnim žitima i tako ometa njiov razvoj. Prilikom tretiranja pristaje rast korova a njegovo potpuno uginuće nastaje posli tri do četri nedilje.

Doziranje i vrime upotribe

Preparat sekator suzbija jednogodišnje i višegodišnje širokolisne korove u ozimoj i jaroj pšenici, ječmu, raži i tritikaleu u količini od 0,3 kilograma po hektaru.

Suzbijanje korova preparatom Sekator vrši se od faze trećeg lista pa do početka rasta lista zastavičara u ozimoj pšenici i ječmu. U jaroj pšenici i jarom ječmu tretiranje se vrši od faze trećeg lista do kraja bokorenja.

Ako dođe do propadanja usiva 15 dana nakon tretiranja može se sijati jara pšenica ili jari ječam a kukuruz tridesetak dana nakon tretiranja.

Grodyl je preparat koji se može primenjivati tokom čitave vegetacije pšenice i ječma. Primenjuje se u dozi od 20 do 40 grama zavisno od razvoja korova. Uspešno se miša sa azotnim đubrivima insekticidima i herbicidima na bazi 2,4 D.

Zavisno od vrimenskih prilika i mogućnosti ulaženja u parcelu sa tehnikom, triba prilagoditi i primeniti preparate prema fazi razvoja pšenice. ■

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

U WIJK AAN ZEEU U HOLANDIJI

Kao i prethodnih godina i početak ove godine je bio u znaku jednog od najvećeg šahovskog događaja koji se održava u malom gradiću Wijk aan Zeeu u Holandiji. Ovde se održavaju tri turnira od kojih je glavni A turnir vrhunskog nivoa i okuplja svetsku elitu.

Danas u svetu sve je manje super turnira i raduje vest da će se ponovo održavati i super turnir u Linaresu i zajedno sa super turnirom u Dortmundu opet ćemo imati tri velika događaja za šahovske sladokusce.

Ovogodišnji turnir je protekao u znaku Višvanatana Ananda i Veselina Topalova koji su podelili prvo mesto. Oni su sakupili po devet poena iz 13 partija.Trebalo bi istaći da nakon ovog turnira Anand po prvi put prelazi granicu od 2800 rejting poena a pre njega jedino je pošlo za rukom Gari Kasparovu(koji se povukao sa svetske šahovske scene),Vladimiru Kramniku(koji je sa ovog turnira odsustvovao zbog zdravstvenih problema) i učesniku ovog turnira Veselinu Topalovu. Na deobi trećeg i četvrtog mesta su se našli Majkl Adams i Vasilij Ivančuk. Oni su prikazali standardno dobru formu. Peto i šesto mesto su zauzeli Boris Geljfand i najmlađi učesnik turnira petnaestogodišnji Sergej Karjakin. Prvi može biti zadovoljan svojim rezultatom nakon lošeg starta dok Karjakin može biti prezadovoljan od kojeg se u budućnosti očekuju još veći rezultati. Sedmo, osmo i deveto mesto sa 50% osvojenih poena su zauzeli: domaći predstavnik Sergej Tivjakov, naš Subotičanin koji igra pod mađarskom zastavom Peter Leko i svetski šampion po nokaut sistemu Levon Aronjan. Svakako da Leko koji je jedan od pobednika ovog turnira ranijih godina ne može biti zadovoljan kao i Levon Aronjan. Interesantno je spomenuti povratak nekadašnjeg izazivača prvaka sveta Gatu Kamskog ,koji je bio i najborbeniji učesnik i nagovestio da njegovo vreme ukoliko se ozbiljno bude vratio šahu, ponovo dolazi. Ostali takmičari su postigli ono što je približno i realno s obzirom na njihovu formu i trenutne mogućnosti, s tim što će sigurno na narednim turnirima dvostruki imladinski prvak sveta Mamedarov postizati sve bolje rezultate.

Konačan plasman: Anand i Topalov 9 poena, Adams i Ivančuk 7,5, Geljfand i Karjakin 7, Tivjakov, Leko i Aronjan 6,5, Van Veli 6, Bakro 5,5, Mamedarov i Kamski 4,5 i Sokolov 4.

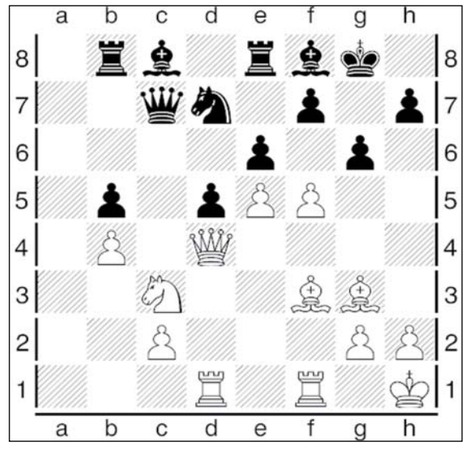
Partija koju ću prikazati igrala se između Majkla Adamsa i Veselina Topalova.Partija je odigrana u drugom kolu i predstavlja prvi poraz Topalova posle osvajanja šampionske titule u San Luisu u Argentini. ■

(1) Adams, Mi (2707) - Topalov, V (2801) [B85]

Corus A Wijk aan Zee NED (2), 15.01.2006

[,Nikola]

1.e4 c5 2.Sf3 d6 3.d4 cxd4 4.Sxd4 Sf6 5.Sc3 a6 Ovo otvaranje zove se Najdorfova sicilijanka,a ona predstavlja glavno oružje novog svetskog prvaka. **6.Le2 e6 7.0–0 Le7 8.a4 Sc6 9.Le3 0–0 10.f4 Dc7 11.Kh1 Te8 12.Lf3 Lf8 13.Dd2** Omiljeni nastavak Adamsa koji je inače poznat po originalnom stilu. [Uobičajen nastavak u ovoj poziciji je 13.g4 sa idejom da se povede napad sa g5 koji je viđen u mnogim partijama na vrhunskom nivou.] **13...Sa5 14.b3 Tb8 15.Tad1 Sc6 16. Lf2!** Dubok potez sa idejom da se lovac prebaci na dijagonalu h2-b8 gde se nalaze crna dama i top.Istovremeno beli preti e5. **16...Sd7 17.Lg3 Sxd4 18.Dxd4 b5?** [Stiče se utisak da je ova ideja pogrešna jer će crni ostati bez kontraigre na daminom krilu. Trebalo je pokušati sa 18..Dc5 i posle 19. Dd2 b5 posle čega crni može da računa na kontraigru.] **19.axb5 axb5 20.b4!** Sada se vide nedostaci pozicije crnog. Pešak na b5 je slab a crne figure su ostale pasivne. **20...g6 21.e5 d5** [Na 21...dxe5 sledilo bi 22.fxe5 Dc4 23.Dxc4 bxc4 24.Lc6 Te7 25.Se4 sa odlučujućom pretnjom Sf6 posle čega crni gubi materijal.] **22.f5!**

Kruna strategije belog.Sve figure belog stoje odlično tako da je sve spremno za udar. **22...gxf5 23.Sxd5! Dc4** [Ne sme se uzeti 23...exd5 jer sledi 24.e6 sa mnogobrojnim pretnjama belog.] **24. Dd2 h6** [Ponovo ne može 24...exd5 jer sledi 25.Dg5+ Lg7 26.Lxd5 Dg4 27.Lxf7+ Kxf7 28.Dxg4 i crni ostaje bez dame.] **25.h3** Ovakav potez potvrđuje da je pozicija belog dobijena.Ideja poteza je da se oduzme polje g4 crnoj dami sa kog bi se ona vratila u odbranu. 25...exd5 Crni više ne može da čeka. **26.Lxd5 Dxb4 27.c3 Dc5 28.Txf5 Te6 29.Txf7! Sb6** [Crnog ne spasava ni 29..Kxf7 30.Df4+ Kg7 31.Lxe6 De7 32.Lxd7 Lxd7 33 e6 Dxe6 34.Dxb8 sa odlučujućom prednošću belog.] **30.Tdf1 Sxd5 31.Txf8+ Dxf8 32.Txf8+ Kxf8 33.Dxd5** Pozicija je jasno dobijena za beloga jer su topovi crnog nepovezani. Topalov igra još nekoliko poteza po inerciji. 33**...Ke8 34.Lh4 Ld7 35.Lf6 b4 36.De4 Lc8** [Na 36...bxc3 sledi 37.Dg6+ Kf8 38.Dg7+ Ke8 39.Dg8# mat.] 3**7.cxb4 Tb7 38.Dg6+ Kd7 39.Dxh6 Kc7 40.Df4 Kb8 41.h4 Tc7 42.h5** i novi svetski šampion je konačno posle dužeg vremena osetio gorčinu poraza. 1–0

Razgovarala: Livia Tričko

KAKO BI POVUKLI DECU SA ULICE I NAPRAVILI DOBRE KOŠARKAŠE, OFORMLJEN JE NOV KOŠARKAŠKI KLUB “FANTASTIK”

NA MLAĐIMA SVET OSTAJE

Trener: D. Vidaković

Na mlađima svet ostaje, a da bi to tako i bilo treba im pružiti šansu i podučiti ih. Ljubav prema košarci i želja da se što bolje prenese znanje na mlađe dovela je trenera Dragana Vidakovića da otvori košarkaški klub «Fantastik».

Prije nego što saznate nešto više o klubu, da vas upoznamo sa njegovim tvorcem i trenerom Draganom Vidakovićem. Svoju košarkašku karijeru je započeo u KK «Bosna» u Sarajevu. Kada je počeo rat, doselio se u Suboticu. Igrao je za «Spartak», a posle povrede leđa, na nagovor Ferenca Adamka, otišao je u trenerske vode i do dana današnjeg ostao u njima. Njegov rad se uglavnom koncentriše na decu i omladinu. Radio je u nekoliko klubova, kako privatnih tako i u KK «Spartak», gde je npr. u muškoj konkurenciji vodio sve selekcije sem prvog tima, dok je kod žena i prvi tim vodio oko sedam meseci. Najnoviji potez koji je uradio jeste otvaranje košarkaškog kluba «Fantastik»:

- Do pre dva meseca smo funkcionisali kao sekcija, a od sada smo zvaničan klub. Hteli smo decu da „sklonimo“ sa ulice i da ih naučimo osnovnim koracima jednog od najlepših sportova. Imamo upisano oko 60 članova, to su devojčice i dečaci od ‘94. do ‘99. godišta, a sem mene rade još dva trenera - Zoran Mihajlović i Damir Bošnjak.

Kada i gde trenirate?

- Treninzi su za sada na dve lokacije. U OŠ «Sveti Sava» u Aleksandrovu (ponedeljkom, sredom, petkom od 19 i nedeljom od 11 časova) i u OŠ «Ivan Goran Kovačić» u centru grada (ponedeljak, sreda, petak od 19). Ovom prilikom bih se i zahvalio direktoricama Tanji Bunčić i Jeleni Sivč Veljanović, koje su nam izašle u susret i pomogle da deca treniraju u terminima od 19 časova. To mnogo znači kako deci, tako i njihovim roditeljima.

Razlikujete se od drugih. Naime, nedavno ste uveli i neke inovacije?

- Da. Želeli smo da povežemo košarku sa drugim stvarima i tako još više zainteresujemo decu. Inovacija je ta da smo od nedavno uveli učenje engleskog jezika. Četiri puta mesečno, kada deca nemaju treninge u OŠ «Sveti Sava», imaju časove engleskog jezika sa profesoricom koja ih uglavnom uči onim stvarima koje su povezane sa košakom.

Bar jedan kandidat za «Spartak»

U klubu svi deluju zadovoljno i vlada mišljenje da će ovom inovacijom i zalaganjem za decu mnogo doprineti ovom uzrastu, jer će ih, bar se nadaju, usmeriti na pravi put. Koji su njihovi planovi, takođe nam je otkrio gospodin Vidaković:

- Želja nam je da košarkaški Klub «Fantastik» opstane i da u nekoj budućnosti „izbacimo“ bar jednog igrača koji će zaigrati u «Spartaku» i nekom drugom većem klubu. Ako to ostvarimo mislim da smo ostvarili naš cilj. Upravo zbog toga - da bi pružili veći kvalitet u radu sa decom, trudimo se da na treninzima u grupama nemamo više od 18 dece.

A za sam kraj evo šta su rekli i neki od polaznika košarkaškog kluba «Fantastik»:

L. Zolnajić, S. Poljaković, J. Cicvarić

D. Bešić, L. Mamužić, D. Andrašić, J. Marković

Lea Zolnajić (8 godina) – Od moje sestre Tamare sam čula za ovu školu košarke, pa sam se odlučila da se oprobam i u ovom sportu. Za sada mi se sviđa.

Sara Poljaković (8 godina) – Nedavno sam počela trenirati košarku. Brat Davor je prvi počeo sa treninzima, pa sam i ja htela da treniram. Tata mi je ispunio želju i upisao me.

Jovana Cicvarić (8 godina) – I mene su kao i moje drugare mama i tata upisali na košarku. Sviđa mi se jer se puno igramo sa loptom.

Dejan Bešić (10 godina) – Ponekad nas trener odvede na košarkaške utakmice «Spartaka» da gledamo i navijamo. Omiljeni košarkaš mi je Dejan Bodiroga.

Luka Mamužić (9 godina) - Probao sam fudbal pa sam hteo da se oprobam u košarci. Živim na Paliću, ali dolazim redovno na svaki trening. Veoma mi je interesanto i volim košarku. Jednom bih voleo da zaigram kao Igor Rakočević.

Dario Andrašić (13 godina) - Prije tri godine sam počeo da se bavim košarkom. Obožavam ovaj sport, jedino mi je žao što nema više starijih. Voleo bih jednom da zaigram za prvi tim u nekom većem klubu, ali videćemo još šta će od toga biti.

Josip Marković (11 godina) – Tričetiri godine treniram košarku. Sećam se svoje prve utakmice - iako smo izgubili bilo mi je veoma interesantno. Od košarkaša najviše volim da gledam Dejana Bodirogu. ■

